

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

TANÜGYI FOLYÓIRAT
FELELŐS SZERKESZTŐ

VICSAY LAJOS

állami polgári iskolai tanár

TARTALOM

December

1937

III. évfolyam.

10. szám.

KIADÓHIVATAL:

Szeged,

Kálvária utca 5.

Lázár István: Ujévi fohász. (Vers.) — Móra László: Magyar holnapok... (Vers.) — Szent István középkori királysága. — Csermely Gyula: A tizenkét vendég. — Lampérth Géza: Hit és honszeretet. (Vers.) — Szabó Miklós: A cselekvő szemléltetés népiskolai jelentősége. — Történelem olvasmányokban. — Tanulókísérletek a természettan tanításában. — Vázlatok. — Mesedélután. Arató Béla: Első a kötelesség. Móra István: Hangyák. (Vers.) Lusta Bandi. Feleki Sándor: Palatábla. (Vers.) — Testnevelés. Szilágyi Gyula: Tornaünnepély gyakorlata. — Várdótfalvi Salamon László: Tündérfátyol. Magyar mesejáték gyermekeknek, három felvonásban. — Szülői értekezlet. Életfeladataink.

Szerkesztőség : Madách utca 17.

Előfizetési ára egy évre 6 pengő

1937. december 20.

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

TANÜGYI FOLYÓIRAT

Kiadóhivatal: Szeged, Kálvária-u. 5. Szerkesztőség: Madách-u. 17

Ujévi fohász

Miatyánk, Isten, Ki vagy a mennyekben,
Ki teremtetted Hunor és Magort,
Szenteltesd meg a Te neved — áldott —
Mosd le rólunk a könnyet és a port!

Jőjjön el a Te drága, szent országod,
Nagy-Magyarország, ami szép hazánk.
Legyen meg a szent akaratod, ha
Jövendőnk új csapást is hozna ránk.

Mindennapi kenyerünk add meg nekünk ma,
Az árvaságos magyar ég alatt,
És bocsásd meg a mi nagy vétkeinket,
Hisz mind az erényeinkből fakadt...

Ne vigy — ó, vigy, Uram, a kísértésbe,
Ha majd, egyszer még eljön az a nap,
Mikor egy nagy-nagy ég-földindulásban
Az egész világ ismét összezsap...

Ne szabadíts meg a gonosztól minket —
Csak nézd a sápadt csillagok közül,
Mikor éneklő hadaink nyomában
A trianoni kereszt összedül

Amen.

Lázár István.

Magyar holnapok...

Virágoskertje nagy titkoknak,
Te: Holnap, magyar Holnap,
Beléd temetjük a remény-magot,
Mert a bús, gyötrő tegnapok
Rászedtek minket hosszú sorba...
Megőrölték a sorsmalomba
Minden lépésünk, minden álmunk.
Mindig csak temetni jártunk,
Temetni testvért, jó barátot,
Hitet, reményt és igazságot.

Virágoskertje nagy titkoknak,
Te: Holnap, magyar Holnap!
Fogd meg kezét az elbukottnak,
A megkorbácsolt koldusoknak.
Vezesd szeliden, mint a testvért, —
Ki Istenéhez újra megtért,
S add meg néki, amit álmodott:
Ne legyen többé megcsalt, átkozott,
Bilincsbe vert lenézett rab,
Kinél az eb is boldogabb.

Virágoskertje nagy titkoknak,
Te: holnap, magyar Holnap!
Terítsd ki legszebb szőnyeged
És sorba ezen jőjjenek
A régen látott, kincsosztó napok,
A boldog, csendes, édes hajnalok.
Kondíts harangot szent örökre,
Állítsd meg a Napot örökre
És csengjen újra a régi dal
S a régi dalban diadal:
Ezt várjuk, ezt a szent napot!
— Ezt, ezt hozzátok, magyar Holnapok!

Móra László.

Szent István középkori királysága

Vannak, akik »középkoron« bizonyos sötét, barbár korszakot gondolnak, amikor tombolt a zsarnokság, öklöljog, a nyers erőszak uralkodott, állandó háborúk verték fel a munka csendjét s rablólovagok garázdálkodtak szüntelen. A történetírás természetesen alaposan rácsfol erre a balhíjedelemre. A történelem azt bizonyítja, hogy ez az úgynevezett »sötét« kor volt az átmenet a megelőző görög-római világból a XVI. századdal beköszöntő új időkbe. Egy új élet előkészítője volt: új erők törnek elő Európa északán, új népek lépnek fel s veszik át földrészünk vezetését az ókor uraiól. Ekkor alakulnak meg a mai nemzetállamok, melyek a kereszténység felvétele által lettek a mai európai államrendszer alapjai. Hatalmas építés jellemzi e kort, hihetetlen fejlődés kíséri tíz évszázadát, amely végre is kialakítja a mai, újnak nevezett életformákat.

Mekkora fejlődést látunk a középkor e tíz százada mögött! A népvándorlás szüntelenül kóborló népeknek, hadainak kunyhóit látjuk az elején, majd feltűnnek Nagy Károly palotái, s a végén egy Mátyás király pompás vára hirdeti a kor nagyszerű lendületét. És hol van még a fejlődésnek az a folyamata, amely a katakombáktól a Szent Péter-bazilikáig, egy Assisi Szent Ferencig, Dante-ig, Giotto-ig s rajtuk keresztül Leonardo da Vinci, Michelangelo s Tiziano magasságáig lendül!

István az ő keresztény királyságában az első helyet a vallásnak, a másodikikat az egyháznak adta, ami jellemzően mutatja, hogy milyen döntő fontossága volt a középkorban a hitnek, nevezetesen a katolikus hitnek. Az ókor homályából kibontakozó népekre az egyház moralitása, s az ő régi műveltségüket messze tulszárnyaló és felülmúló műveltsége hatalmas vonzó erőt gyakorolt. Az egyház lett a görög-római műveltségnek egyetlen letéteményese. Ez a magasabb kulturából átvett, tisztultabb erkölcsiséget oktató hit e fiatal népekben olyan kétkedés nélküli tiszteletet fakasztott az egyház és tanítása iránt, hogy szívesen engedték át magukat a krisztusi hit törvényének és ismerték el irányítónak a hithirdető egyházat az egyén, társadalom s az állam életében.

Mindez természetes, ha elgondoljuk, hogy a középkori államok kialakulásának korában — a IV-től a VI. századig — az egyház már teljesen kiépített szervezetével vállalkozhatott arra, hogy a római birodalom területén és azon kívül megtelepedett ifjú népeket új államalakításokra vezesse, illetve e fejlődésben szellemi vezetőjük legyen. Így érthető, hogy ezen új királyságok népeit a katolikus, akkor még általános hit tartotta össze, foglalta egységbe, mivel azok keretein belül megszervezett új egyházak élén a római pápaság állott. Így került a szétomlott római univerzalizmus helyébe Krisztus vallásának római katolicizmusa. Erre mutat a kora-középkori himnus a Szent Lélek-ről, mondván: »A nyelvükben és erkölseikben különböző népeket Te egyesítéd Uram!«

Mindezek ismerete nélkül nem érthetnénk meg Szent István államát s annak berendezkedését.

S ha most azt kérdezzük: mi szerepe volt a hitnek s általában az egyháznak a középkor államában — vagy éppen Szent István új magyar államában? Az egyház ideálisan tisztult államcélú tűzött a fejedelem és népe elé: a szent ágostoni *Civitas Dei*-t, Isten-államát.

A hippói egyháztanító († 431) ugyanis a betörő germánok halálos csapásai alatt összeomló római birodalom bukása fölött keresett vigasztalódást, amikor egy annál tökéletesebb, soha el nem muló s meg nem ingatható állam megszervezését tűzte az emberiség céljául. Ez pedig az égi és földi Isten-állam lehetett csak. Az előbbi a már elhalt jó lelkek alkotják az Ur jogara alatt, utóbbit a földön élő keresztények élik öntudatlan, államokfölötti, ideális egységben. Ez az ideális államcél uralta az egész középkort, s átszöve arisztotelészi szálakkal, továbbfejlesztve aquinói Szent Tamás elgondolásában, megtalálható a későbbi államelméletekben is.

Ezért van az, hogy az egyház személy szerint is kötelezni tudta a fejedelmeket ez államcél ápolására és követésére, hiszen az egyházi felavatás — vagyis a szentelt olajjal való fölkenés és koronázás — adta az alkalmat és eszközt az egyháznak arra, hogy az uralkodókat esküvel kösse le az Isten-állam polgárához méltó kormányzásra. Ez a koronázási eskü volt tehát az egyetlen reális korlátja a középkori államhatalomnak.

Természetes tehát, hogy ez az államszervezet nem nélkülözheti az egyházi rendet, viszont az egyház is rá van utalva az államhatalom védelmére. Így a középkori államban elválaszthatatlan egyház és állam még akkor is, ha köztük sokszor összeütközésre került a sor, mivel ez csak az egyházi és állami hatalom megoszlása miatt következett be, de a cél: a szent ágostoni elgondolás mindkettőnek célja maradt s egymásnak kiegészítői voltak az annak elérésére való törekvésben.

Látható ez az egymásrautaltság abból is, hogy egyházi férfiak (püspökök) vannak a fejedelem tanácsában, részt vesznek diplomáciai küldetésekbén — ami szinte természetes is volt a nemzetközi latin nyelv miatt, — az állam közigazgatásában; hatalmas birtokaikon kiállított katonaságukkal értékes csemei a hadszervezetnek, nem egy jó katoná s hadvezér is akad köztük. A király viszont hatalmas politikai és gazdasági előnyökkel, birtokok, felségjogok átengedésével, bírói hatóságai alóli mentesítéssel viszonzta az egyház nélkülözhetetlen szolgálatait.

Míg azonban az egyház eddigi szervei inkább annak felépítményét jelentették, nagy je en ösege lett az egyházi alsóépítménynek is, amely a kolostorokban, azok templomaiban, kórházaiban, könyvtáraiban húzódott meg.

Az első remeték az egyiptomi keresztények közül tűnnek fel. Ezek a világgal szakított, csak a vallásos gyakorlatnak és szemlélődésnek élő remeték, akik egy közös fő, az apát vezetése alatt éltek és szerény igényeiket a saját kezük munkájával elégítették ki, voltak a szerzetesség első uttörői.

Csakhamar férfi és női kolostorok épültek, s e tiszteletet paran-

első életű remetek sok követőre találtak. Már a IV. század közepén Rómában is megtaláljuk a kolostorokat, míg végre nursiai Szent Benedek († 534) regulája jutott egyeduradalomra az egész nyugati kereszténységben. A bencés-szabályzat szerint a szerzetesi élet célja Isten szolgálata. *Ora et labor* a benedek-rendi jelszó, ima és munka a bencés foglalkozása. Szent Benedek a fizikai munkát írta elő fiainak, s ezzel tulajdonképpen egy új és hatalmas gazdasági misszió alapjait vetette meg, amelyet a kereszténység által meghódított barbárok területén valósít meg. A szerzetesség másik nagy irányítója, Cassiodorus Senator († 583) bevezette a kolostorokba a római-görög világi műveltség ápolását is, s így az európai keresztény kultúra kialakításában egyenesen döntő jelentőségű élethivatássá tette a tudományos munkát, melyet a fizikai munkával egyenlő fontosságúnak ítelt.

Ha már most azt nézzük, mi volt a középkori állam célja s feladatai, azt mondhatjuk, hogy a szó szoros értelmében tulajdonképpen a középkorban jelenti a *fejedelem az államot*. Ennek a fejedelemben felolvadó államnak céljait megtaláljuk a koronázási esküben, amely lényegében egyforma minden keresztény államban. Ennek szövege többek közt így hangzik: »...védem az egyházat, a békét, a jogot — a fennálló jogrendet, mindenki igaz jogát —, az elnyomottakat és szenvedőket s az ország területi épségét.« A béke és a jogrend fenntartása valóban a középkori államnak jóformán egyetlen feladata.

Mai szemmel nézve ez talán érthetetlen. De figyelembe kell vennünk azt, hogy a mai államra nehezedő s napról-napra bővülő és súlyosodó feladatok közül a középkor államára (királyára) egyedül az igazságszolgáltatásnak, a közigazgatásnak, a külső és belső ellenségek elleni hadakozásnak gondjai hárultak, ez utóbbi egy része áthárítva a nemességre. Ehhez még csak az udvartartás költsége járult, míg a közoktatásügyet teljes egészében az egyház vállalta magára, a földművelés fejlesztésével kapcsolatban, melyet a Szent Benedek- és cisztercita-rend karolt fel valójában. Az ipart és kereskedelmet akként igyekszik fejleszteni a középkori uralkodó, hogy városokat alapít, s ezek szolgáltatják bevételeinek tulnyomó részét.

Szent István korában ismeretlen volt még a törvényhozásilag hozott, írott törvényekből álló alkotmánylevél (charta), de országgyűlésről sem hallunk említést. Ennek oka az, hogy a középkori ember szerint jog csak az lehetett, ami jogos, mivel pedig e jog *szokásjog*, a szokás által lett joggá, azért minden elvi megváltoztathatatlansága mellett is változik, hozzáidomul az élethez.

Természetesen sokszor szükségessé vált e szokásjognak, jogkönyvek s más jogi feljegyzések formájában való írásba foglalása. Máskor pedig új jogot, törvényt kellett alkotni, különösen a kereszténység felvétele után. De még ilyenkor is a régi helyes, igaz jog helyreállítását érzik, melyet valamely későbbi visszaélés elhomályosított, mert hihetlennek tartották, hogy ami jó, az nem lett volna ősi szokás. Ezért hivatkozunk ma is annyit Szent Istvánra és általában az Árpádokra, ha a régi jó idők jó szokásait akarjuk visszaállítani.

Szent István maga kormányozott, intézte az állam igen szűk körre szorító feladatait, forma szerint tehát korlátok nélkül uralkodott, amit mai szóval »korlátlan abszolútizmusnak« nevezhetnénk. Hogy mennyire nem volt az, hanem ellenkezőleg igen korlátolt volt, látni fogjuk. Nemcsak azért, mert az akkori állam feladat- és hatásköre is igen szűkre szabott volt, hanem, mert a formailag semmivel sem korlátolt királyt a »jog« kötötte, vagyis minden, még legkisebb alattvalójának joga is. Ennek a jogvédő és jogtisztelő kötelességnek a magyar királyok is alávetették magukat, amikor a koronázáskor esküt tettek. Mivel a jog, minden ember igaz joga, szent és sérthetetlen, éppugy fölötte állt a királynak, mint minden alattvalójának s őket egy ideális egységbe foglalta. A jognak ez a feltétlen tisztelete volt tulajdonképpen az, ami Szent István országának jogrendjét biztosította, s egyetlen kifejezett korlátozás: a király koronázási esküje.

A Szent István-korabeli társadalmat nézve, azt látjuk, hogy az évszázados hagyományokban gyökerező vérségi szervezet és az ősi nemzetségi szokásjog sértetlenül kerültek ki a régi és új államrend küzdelméből. A honfoglaló nemesség utódai két századdal Szent István után is a régi vérségi szervezetben, törvényszerű ősi jogszokásnik szerint éltek.

A nemességet csupán *közjogi* természetű kötelék fűzte az uralkodóhoz, aki közvetlenül és személyesen gyakorolta velük szemben méltóságából folyó jogait.

A régi magyar vérségi társadalom mellett a királyi birtokszervezet járulékaként már Szent István korában kialakult egy amattól független, új hűbéri alapokon nyugvó társadalmi szervezet. Ez a társadalmi szervezet — szemben a magyar nemesi társadalom *egységes* jellegével — osztályokra tagozódott.

Mindazok, akik nem voltak nemesek (nemhez tartozó magyarok), ennek a hűbéri színezetű társadalomnak lettek tagjai. Ennek a társadalomnak legfelső rétege az új tisztviselő és adománybirtokos főrangúak és ispánok nagybirtokos osztálya volt. Tagjai a Géza és István korában bevándorolt német és olasz lovagok s magyar nemzetségeknek királyi adományban részesült, vagy ispánná kinevezett tagjai voltak. Ezek adománybirtokuk és tisztségük jövedelmét élvezve, vagyoni tekintetben fölé emelkedtek nemzetségük többi tagjainak.

Alattuk élt az udvari és várbeli vitézek népes osztálya, amelynek tagjai a hűbéres szolgálatra kötelezett és kisebb tisztségeket viselő birtokosok voltak. Személyükre nézve ugyan ezek is teljesen szabadok, de — szolgálati kötelezettségeik következtében — helyhez és a király személyéhez voltak kötve.

Legalsóbb rétege volt a társadalomnak a köznép, pór vagy szegény néven emlegetett közszabadok rendje. Ezekhez tartoztak a külföldről bevándorolt szabad telepesek vagy vendégek is. E társadalmi osztály tagjai a királyi, illetőleg a vár földjén pénzben vagy terményben fizetett évi földbér fejében gazdálkodó parasztok voltak. Személyes szabadságukért földesuri adót, földbért s fejadót fizettek (szabad dénárt).

A szabadság és szolgaság határán álltak a különféle terményadóval, urbéres szolgáltatással és munkával tartozó szabadosok vagy fél-szabadok. Kezdetben inkább a szolgák sorába tartoztak, de a későbbi fejlődés során nagyobb szabadsághoz jutva, a közsabadok adóját is fizetni kezdték s ezek közé számították magukat.

Természetes, hogy már Szent István korában megindult a királyi magánbirtokon kialakult hűbéres színezetű társadalom mintájára a magánföldesuri hatóság alatt élő népek külön osztályokba való tömörülése is. Először az egyházi, később a világi adománybirtokon, utóbb már a nemzetségi birtokon is találunk a régi szolgák jogtalanságban egyseges rétegét felváltó új osztályokat.

A kereszténységnek s a feudális társadalomnak érdeme, hogy a rabszolgaságot megszüntette Európában. Bár a rabszolgaság intézményét az akkori társadalmi és gazdasági viszonyok, jogi nézetek miatt az egyháznak is akceptálnia kellett, annak teljes eltörlését nem tűzhette célul sem maga, sem mások elé, mégis mindent megtett, hogy a gazdát a rabszolgával való emberséges bánásmódra bírja, amiben maga járt elől jó példával s megkönnyítette a felszabadítást. Nagy dolog volt az, hogy az egyház felszentelt papjaivá rabszolgákat is, s hogy egy rabszolgának született katolikus pap eljutott Szent Péter trónjára is (I. Callixtus, 217—22).

Igy tűnt el a rabszolgaság nálunk is a XI—XII. század folyamán.

Az államháztartáshoz hasonlóan a katonai szervezeteknek is a királyi magángazdasága volt az alapja. A *királyi hadsereg* az udvari vitézeknek, az adománybirtokosoknak és az általuk fegyverbe állított katonáiknak a nádorispán vezetése alatt hadbaszálló zászlóaljaiból állott. Ezeknek a vitézeknek állandó eltartása, katonai felszerelése, a hadieszközök, harciparipák és a hadimálhák kiállítása és ujitása a várgazdaságokat terhelte. A királyi kincstárra csupán a külföldön harcoló seregek ellátása hárult, mivel az adománybirtokosok, valamint a hadbaszálló nemesek a saját költségükön katonáskodtak.

A királyi seregen kívül *nemesi sereg* is volt, ezt azonban csak az országot fenyegető veszedelem esetén és nagyobb hadivállalkozások esetén vehette igénybe a király. Ennek tagjai a nemzetségi szervezetben élő magyar nemesek voltak. Hadbaszólításuk azonban mindig csak a király személyes vezérlete alatt történhetett.

A közigazgatás és igazságszolgáltatás sem rótt terhet Szent István kincstárára, mivel ezeket is a várgazdaságok élén álló ispánok látták el. A nádorispán és a várispánok általában gazdasági, katonai, közigazgatási és bírói hatóságot gyakoroltak a kezükre bízott uradalom fölött. Fizetést nem kaptak, de ezzel szemben élvezték a vezetésük alatti vármegye jövedelmének harmadát. Munkájukban kisebb tisztviselők segédkeztek, akik szolgálataik fejében az ispáni harmadból részesültek.

Említsük meg még a pénzügyet. A királyi háztartással egybeolvadt államháztartás bevételei nagyrészt az udvari és várgazdasági birtokokról befolyt jövedelmek voltak. De voltak ezen kívül Szent

Istvánnak ugynevezett *regálé-jövedelmei* is (az alattvalóktól a királyi felségjog alapján szedett jövedelmek). Ilyenek voltak a pénzverési haszon, a vásárpénz, a vám, rév, hidvám és a »szabad dénár« néven ismert fejadó.

A pénzverés joga természetesen a királyé volt. Szent István azonnal trónralépte után Esztergomban pénzverő-műhelyt rendezett be és ott jó ezüst pénzt veretett, amelynek egyik oldalán *Stephanus rex*, a másikon pedig *Regia Civitas* felirat volt. Mivel e pénzt a király a saját bányáiból tárolt ércből készíttette, igen nagy haszna volt azon, de jövedelmét növelték az idegen pénzeknek beváltása alkalmával szedett ugynevezett pénzverési díjak is.

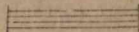
Mindezek dacára sem szabad azt gondolnunk, hogy ezidőben már kizárólag a pénz volt az általános fizetési eszköz. Ez jóformán csak a királyi városokra korlátozódott, máshol inkább *terménypénz*-zel: tinóval, állatbőrrel, prémmel bonyolították le az üzleteket.

A királyi vásárhoz igen megjelentő árusokat és vevőket is megadóz-tatták. Ez az adó a király vásártartási adója volt. A vám, rév és hidvám szedése is kizárólag a királyé volt, mivel a gazdátlan területeken lévő utvonalakokat is a király birtokának tekintették.

A király jövedelmének részét képezte végre a bírságul kivett büntetés-pénz is, amely legtöbbször tinóban kiszabott terménypénz volt.

Végigtekintve a középkori, Szent István által alkotott magyar királyságon, könnyű megállapítani, hogy ő a nomád szabadság fogalma helyébe a germán államalkotó elvet, a hűség eszméjét tette állama alapjává. István törekvései sikeréről a későbbi korszakok tesznek tanubizonyosságot: a korlátokat nem tűrő nomád nép idővel királyhű nemzetté vált: érzelmi világában a nomádkor szabadságesezméje harmonikusan egyesült a germán hűségfogalommal.

Élete munkája végén István bizalommal nézhetett a jövőbe és büszkeséggel a múltba. A pogány nemzetségek laza tömegéből sikerült szilárdan megalapozott keresztény államot alkotnia és ez államegyen-ségei a keresztény-germán műveltség körébe beilleszteni.

A tizenkét vendég

Mikor az Uristen megteremtette a világot, hat nap alatt (és mindennap csak egyetlen szavával megteremtette azt, amire az embereknek csak szükségük lesz), izzó tüzgolyót parancsolt az égre, ez a Nap volt, hogy melegítse és megtermékenyítse a Földet és világítson az embereknek, akik lakni fogják; felparancsolta az égre a Holdat és a csillagok százazreit is, hogy az éjtszakák ne legyenek olyan sötétek; forrásokat fakasztott a hegyekben és a forrásokból csermelyek, patakok, folyók és nagy folyamok lettek, hogy víz legyen a Földön, a vízből meg pára és felhős a felhőkből eső hulljon alá és öntözze és termékennyé tegye a Földet, ha majd kerteket varázsolnak elő és szántóföldeket művelnek az emberek; erdőket teremtett, hogy legyen fa, amivel építhetnek és tüzelhetnek; a hegyek mélyében pedig érceket, hogy ekét és boronát és más szükséges szerszámokat, kaszákat, sarlókat, fejszéket és késeket kovácsolhasson magának az ember. Hogy házat építhessen magának, hogy szántsa fel a földjét s hogy learassa gabonáját, amikor megéri. Azt, hogy öljön is az ember, érte ezen azt, hogy más embert öljön, semmiképpen sem akarta a jó Isten, ezért: Ne ölj! a Tizparancsolat egyike, amelyeket szintén ő adott a világnak.

Megetremtette az angyalok miriádjait is. Saját szolgálatára sok milliót és más sok milliót azért, hogy minden jó embernek legyen a Földön egy őrangyala, aki megvédje, ha veszélyben a testi épsége, vagy az élete.

Mikor a Földre rendelt angyalok mind megvoltak, Isten le is küldte őket, hogy teljesítsék hivatásukat az emberek közt, de tizenkét angyalnak, akit kiválasztott a többiből, azt mondta a Teremtő:

— Ti még várjatok. Hadd oktassalak ki titeket, hogy mi dolgoztok lesz a Földön az emberek közt.

— Urunk, Istenünk — mondta a Tizenkettő —, a legmélyebb alázattal és tisztelettel hallgatjuk parancsodat, de térdet hajtva előtted, kérünk, adj nekünk is nevet, mint a többieknek. Van Mihály és Gábor, van Uriel és Rafael és még számtalan másnevű angyal, hát üntess ki minket is azzal, hogy nevet adsz nekünk, Urunk, Teremtőnk.

— Meglesz, meglesz — válaszolta elnézőn a jó Isten. — És most hallgassatok a szavamra, figyeljete!

— Te, sorban az első, neked ezt a nevet adom: *Január*. Te fogod megkezdeni az új évet és reményt és bizalmat fogsz önteni az emberek lelkébe. Ha jó volt az ó-esztendő, bizalommal lesznek, hogy az új esztendő még jobb lesz, mint a régi és ha rossz volt az ó-év, ha keserves küzdelmek közt múlt el, remélni fogják, hogy a veled kezdődő új év már jobb lesz. Téged örömmel fognak üdvözölni az emberek és egymásnak boldog újévet fognak kívánni, de életed első napját ünnepnapnak rendelem, te Január, hogy templommal és imádkozással kezdjék meg az új évet az emberek.

— Te, sorban a második — folytatta az Isten a beszédet — *Február* a neved, jegyezd meg, fiam. Te majd vigszát viszel az em-

berek közé, rá is fér egy kis mulatozás azokra, akik egész éven át szorgalmasan dolgoztak, De, mert mulatozás közben nagyon vétkeznek az emberek: Hamvazószerda napjával figyelmeztessd a világot, hogy bánja meg bűneit és vezekeljen önmegtartóztatással és böjttel.

— Te, sorban a harmadik, neked *Március* lesz a neved a Földön. Te véget fogsz vetni a télnek, aminek sok szegényember csak örülni fog és be fogod vezetni a tavaszt, ami gazdagnak és szegénynek, felnőtteknek és gyermeknek egyaránt örömeül fog szolgálni. Te ébreszted fel az alvó rügyeket, fákat, füveket, virágokat, hogy új kikelet legyen a Földön.

— Te, negyedik, fiam, te *Április* nevet kapod tőlem. Te folytatod a tavaszt, visszahozod az énekes madarakat, amelyek ősszel idegenbe repültek, zölddél teszed a határt és belombosítod új levelekkel a fákat, bokrokat. És a Husvét szent ünnepével is te fogod köszönteni a világot.

— Ó, Mennyei Atyám — hálálkodott Április az Urnak, — ekkora kegy és kitüntetés szinte sok is...

— Most te következel, te ötödik — folytatta Isten a beszédét. — Neked *Május* a neved és te leszel a világnak nagy örömmel fogadott vendége. Virágfakasztó májusnak fog nevezni és amerre csak lépsz, virágpompa és ezer szín és illatár lesz mindenütt a nyomodban. De jól viseld magadat, három fagyos kísérodet féken tartsd, hogy jég-hideg lehelletükkel kárt ne tegyenek a virágzó világnak. Egyébként te leszel az első, aki tömegesen csalja ki az embereket a városból a szabadba és versenyt fognak énekelni a pacsirtákkal és a rigókkal az emberek.

— Te, sorban a hatodik, neked *Június* lesz a neved lent a Földön. Piros Pünkösd ünnepével te fogod köszönteni a világot és minden rózsabimbót a kertekben majd te nyitsz ki. Nagybirtokos és kisgazda egyformán örülni fog a jöttödnek, mert a te dolgod lesz, Junius, hogy kalászbá szökkentsd a vetést. Igyekezz is, fiam, hogy Péter-Pál napjára mindennel rendesen elkészülj.

— Neked, hetediknek, *Július* a neved. Te fogod megkezdeni a legmagasztosabb, legfőnségesebb, legszentebb munkát, az aratást. Mint templomi harangszó, olyan is a kaszapengés a földeken, istentisztelet a munka, amely ott folyik és a gabonakereszték a földeken szintén olyan kereszték, amelyek előtt kalapot kell emelni.

— Te, sorban a nyolcadik, te az *Augusztus* nevet kapod tőlem. Te folytatod Július munkáját, megszáritod a gabonát a csépléshez és sokfajta izes gyümölcsöt érlelsz a fákon. Az új lisztből sült kenyeret augusztusban szegi meg a Föld népe és felém fordul hálájával a gazda, hogy megáldottam a két keze munkáját s hogy a homloka verejtékéből kenyér lett.

— Te, sorban a kilencedik, *Szeptember* a neved. Tereád is magasztos hivatás vár. Te nyitogatod ki az iskolák kapuit, amelyek tíz hét óta zárva voltak, mert szünidő volt és újból odaültetted az ifjú népet a tudomány szent forrásai mellé. És a szőlőt is te érleled. Szeptember.

— Te pedig, a tizedik a sorban, *Október* a neved. Te folytatod

Szeptember munkáját és hegyen-völgyön szüretet tartsz. Itt szőlőt, ott almát, körtét és diót; te is kedvelt vendége leszel a világnak, mert megtöltöd a hordókat, megtöltöd gyümölcsrel a kamrákat.

— Te, sorban a tizenegyedik, *Novembernek* nevezlek. Te a kegyelet hirdetője leszel a világnak. Halottak napján a temetőkbe fogod kizarándokoltatni az embereket, hogy leróják a halottak iránti kegyeletüket és imádkozzanak másvilági üdvösségükért. Szent kötelesség a kegyelet, éppen olyan szent, mint a parancsom: Tiszteld apádat és anyádat...

— Végül te, sorban a tizenkettedik — fejezte be beszédét a Teremtő —, te *December*, neked kicsinyek és nagyok egyaránt csak örövendeni fognak. Te hozod a világnak a Karácsonyt és nem egészen három héttel hamarabb meglátogattatod Mikulással a kicsinyeket. Kedvelt vendége leszel a világnak, te *December*. És te fogod befejezni az évet, hogy utánad Január azonnal megkezdje az újat és így lesz ez örökkön-örökre.

— Ó, köszönjük, Teremtő Atyánk — borult le a Tizenkettő az Ur előtt —, hogy nevet adtál nekünk és hivatást s hogy igazságos bölcseséged úgy rendelte, hogy egyikünk se irigykedjék a másikra, mert mindegyikünk hivatása egyformán felemelő és magasztos lesz.

Csermely Gyula.

Hit és honszeretet

Ezer éve, hogy a magyar idejött,
Ezer évig ezer vésszel küszködött,
Ezer évig mi tartá fenn a magyart?
Dolgos keze, hívő hite: eke s kard!

Ekéjével művelte a föld rögét,
Hős kardjával védte ősi örökét,
Gyász éjjelén bizva nézte az eget,
Csillaga volt: a hit és honszeretet.

Gonosz ellen osztot rá bár száz halált,
Uj erővel mindég újra talpraállt.
Szántott-vetett, kardot fogott kezébe
S ment előre: az Uristen nevébe!

Felettünk most újra borus lett az ég,
Lelkünkben hit s honszeretet lángja ég.
Minden poklon átsegíti a magyart
Dolgos keze, hívő hite: eke s kard!

Lampérth Géza.

A cselekvő szemléltetés népiskolai jelentősége

Irta: SZABÓ MIKLÓS.

Cogito ergo sum. Létünk alapja gondolkozásunkban gyökerezik. Gondolkozásunk anyagát szemléletek alkotják. A rendszerebb, következetesebb és elvontabb gondolkozás fejlesztője az aktív szemléltetés.

Népiskolában fontos a gyakorlatiasság kivitele. A gyakorlati ismeretek elsajátításán keresztül azonban jelentős az elképzelő erő fokozása és a tanultak könnyebb, élénkebb, maradandóbb elraktározása.

Az a szeretet, mellyel tanügyünk iránt viseltetek a benső hatás következtében, készítetett arra, hogy a ma gyermeke lelkének kollektív kifformálására a *cselekvő szemléltetés* népiskolai jelentőségét vessem föl, nagy általánosságban domborítsam ki.

Tantervünk előírja a szabadtéri oktatást és a kötelező kirándulások megtartását. Vannak azonban olyan helyek és körülmények, hogy a szabadtéri oktatás végrehajtása elé legyőzhetetlen akadályok gördülnek. Több pedagógus kartársam kifejtette már ezt. Nem célom, hogy ezeket is bevonjam mondanivalóim közé. Csupán annak jelentőségét óhajtom felvetni, hogy az ilyen helyeken szinte kivételes fontosságot kell tulajdonítani a tanulmányi barangolásoknak, kirándulásoknak.

Rá akarok mutatni a cselekvő szemléltetésen épülő oktatás mélyreható jelentőségére. Rá óhajtok mutatni továbbá azokra a maradandó ismeretekre, amiket tanulmányi barangolások, séták és kirándulások közben — aktíve — szerez, gyűjt és raktároz a gyermeki lélek.

Ősszel, tavasszal és nyáron nem okoz gondot, nehézséget a cselekvő szemléltetés megvalósítása. Hiszen a szabadtéri oktatásnál, valamint a kirándulások közepette lépten-nyomon alkalmazhatjuk. Alkalmazhatjuk pedig nemcsak a gazdasági tárgyak tanítása közben, de hasznosíthatjuk a reáliák minden egyes vonatkozásában. Sőt még néhány elvont tárgy könnyebb, élénkebb és maradandóbb megértéséhez is. (Például számolás-mérésnél.)

Bármelyik tárgy tanítása közben használjuk a cselekvő szemléltetést, fontoljuk meg, hogy ne anyagot, hanem *alkalmat* adjunk a gyermekeknek. Alkalmat arra, hogy tapasztalati ismeretüket önerejükől, szellemi önmunkásságukkal szerezhessék meg. A nagy természetben adott alkalom fogja szülni a tudást. A tudást, amely ismereten épül föl. Az ismeret pedig szemléleten alapszik. Ennélfogva gyermekeink jövőbeni tudása voltaképpen a szemléltetés mikéntjétől függ.

Minden tanító igyekezzék tanítását a közvetlenül szemlélt dolgokra építeni. Ez a hatás ugyanis élénkebb, így az erősebb diszpozíció után a könnyebb és tökéletesebb megértésre vezet.

Evégből meg kell ismertetni tanítványainkat a természet nagy

háztartásával. Oda kell hatni, hogy mindezeket megismerje majdan s megbecsülni és szeretni is tudja.

Gyermekeink még itt, az iskolában ismerjenek meg mindenféle munkát. Ezek nehézségét, avagy könnyű voltát. Testet-lelket egyaránt üdítő hatását. Még iskolás korukban ismerjék meg azért, hogy kikerülve az életbe, majdan csalódások ne ériék őket, de boldogságban és a tiszta örömben részük lehessen. Ez említeteket legkönnyebben és legmaradandóbban cselekvő szemléltetéseink által válthatjuk valóra.

Tudvalévő, hogy minél alaposabban ismeri valaki a természetet, annál célszerűbben fel tudja használni életbeni boldogulásához. Azonban, hogy felhasználhassa, morális szempontból is meg kell azt értenie. Tudnia kell, hogy a természet a maga totalitásában fenséges. E célból kellünk fel gyermekeinkben azt az igazi vágyat, mely szükséges ahhoz, hogy a természetet (hatását, áldásait, stb.) megismerhessék. A természet megismerése által lelkükben a vallásos érzetet felkeltsük... Ezen át ugyanis már igazán könnyű lesz a jóságos Isten végtelen hatalmához, bölcsességéhez vezetnünk a fejlődő gyermeklelküket.

A cselekvő szemléleten alapuló tanításunk legyen gazdag. Gazdag intenzitásban, maradandó hatásban és mélyreható emlékekben. Olyan gazdag, hogy még idők folyamán is: az iskolában kapott rögsimeretből az életben fejlődjön rögszeretet; a cselekvő munkáltatásból munkaszeretet, a honismeretből hazaszeretet; végül a nagy természet háztartásának megismeréséből forradjon ki az öntudatos vallásosság!

Tanulmányi kirándulásokon sok-sok élményt, ismeretet szerezhettek. Ilyenkor sokszor bukkanunk majd leletekre, különféle régi dolgokra: kőzetekre, régi edény- és szerszámdarabokra. Ne tekintsük ezeket értékteleneknek. Bármilyen legyen is az, ejtsen bennünket gondolkozóba és minden dolog azzal foglalkoztasson, vajjon hogyan lehetne felhasználni? Hogyan lehetne az ismeretközlés szolgálatába állítani.

Cselekvő szemléltetésünknek a téli napokban történő kivihetőségét elősegítené és nagyon megkönnyítené a *falumuzeumok* létesítése. Ennek megvalósítása előtt kartársaim figyelmébe ajánlom vitéz Kálmán Ödön dr.: *A falutan mivelése* című füzetkékét. Ebben ama antopszidi tényeket írta meg a szerző, melyeknek befogadására kivétel nélkül minden tanítónak szüksége van. (Kapható a szerzőnél, Egerben, tanítóképző intézet.)

Már most az a kérdés, hogy a falumuzeumokkal kapcsolatos szer-tárakban mi minden lenne elhelyezve? Első ízben régiségtárgyak, leletek, kőzetek. Továbbá a természet növény- és állatvilágából vett szemléltető anyagok, növénygyűjtők, preparátumok. A gyermekkel készített modellek, szemléltető képek, rajzok és végül a tanító által összegyűjtött színes képek s több más dolgok lennének elhelyezve. Ez a szertár lesz a legértékesebb. Azért, mivel a tanuló és tanító közös munkájának a gyermekekre gyümölcsöző eszközeit foglalja magában. A téli időszakban fent említettek volnának a cselekvő szemléltetés segédeszközei. Ezeknek a tanításban történő felhasználására és az eredmény biztosítására — vezérfonalul — álljanak az alábbi irányelvek.

Elemi oktatásukban elengedhetetlenül jelentős szerepe van a szemléltetésnek. Az olyan helyes szemléltetésnek, mely minden tárgyról, anyagról hű, biztos és pontos képet ad. Mely míg egyfelől a téves ismeretek megjavítását, másfelől az adandó új ismeret igazi megvilágítását célozza. Az ilyen ismeretet pedig legkönnyebben s leghamarabb a cselekvő szemléltetés tudja megadni. Ezzel ugyanis a szabadtéri tanításunk, tanulmányi kirándulásunk, sétánk és barangolásunk alkalmával szerzett benyomások (hatások) alapján teljes célt érünk.

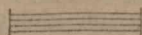
Ugy a szabad természet ölen nyújtott szemléltetéseinkkel, valamint azoknak a tanításban történő reprodukálásával csak az esetben érhetünk eredményt, ha értelmi munkát is fűzünk hozzájuk. Azaz pontosan leírjuk. Egyszerűen, kézzelfoghatóan és kimerítően megmagyarázzuk. Egyszóval appericiáljatjuk. Ez nem jelenti azt, hogy már most a szemléltetést célnak tekintsük. De azt jelenti, hogy a szemléltetés csak szórákoztatás magában, a lélekben nyomot nem hagy. Már pedig itt a hangsúly. Ez a fontos! Attól eltekintve, hogy a szemléltetés csak eszköz volt és mindvégig az is kell, hogy legyen, maradjon a tanításban, de a lélekben kitörölhetetlen dízpozíciót hagyjon.

Amint tanításunk tárgyalása nem történhetik összevisszaságban, úgy a szemléleti dolgok leírásában is bizonyos módszeres fokozatokat kell betartani.

A tárgyat, melyet szemléltetni akarunk, mindenekelőtt nagy általánosságban körül kell írunk. A szemléltetett eszközt a gyermekekkel megneveztetjük. Leiratjuk a természetben látható tulajdonságait: alakját, nagyságát és színét. Végül csoportosítottjuk: a használhatóság, anyag és számuk figyelembevételével.

A szemléleti tárgyat, dolgot úgy választjuk ki, hogy mindenben feleljen meg a gyermek értelmi fokának, illetve érdeklődési körének. Amit a gyermek nem ért meg, bizony nincs, de nem is lehet iránta érdeklődéssel. Alapfontosságú elv, hogy egyszerre csak egy tárgyat, anyagot szemléltessünk. Még a gyermekek által készített szemléltető eszközöknek bemutatása se legyen futólagos. Tartson s mutassuk azt kellő ideig és legyen *erőshangu*.

A leirtakból nem következik, hogy a gyermekeink előtt még ismeretlen szemléltető eszközöktől forduljunk el. Azokat, mint értékteleneket mellőzzük. Sőt, minden ambíciónkkal törekedjünk arra, hogy ezeket, mint kivételes értékeket használhassuk fel és minél előbb a cselekvő szemléltetés szolgálatába állítsuk.

Történelem olvasmányokban

Már a népiskola felsőbb osztályaiban is haszonnal felhasználhatók egyes szépirodalmi művek részletei arra, hogy velük a tanulókat a tárgyalatkorba beéltessük, behelyezzük. Kapóra jön a közelgő Szent István-évvvel kapcsolatban *Herczeg Ferenc: Pogányok* című műve, melynek alábbi részleteit tartjuk alkalmasnak a pogány magyarság áttérésének megvilágítására.

A részlet olvasmánytárgyalás formájában tárgyalandó s a történelem órán felhasználható.

A pogányok

Alpár most egyszerre megállította a paripáját és megragadta Vata karját.

— Látod, uram? Látod?

Benn, az erdő méhében, a végtelennek tetsző messziségben, csillag világított erős fehér fénnel.

— Hallod, uram? Hallod?

Ének hallatszott az éjszakából... Ezer ember éneke... Nem is ének volt az, inkább valami kétségbeesett szomorú vonyítás. A fekete reménytelenség, az örjögő fájdalom gyászos dala. Mintha ezer farkas gyászolna a kölyke véres teteme fölött.

— Halotti tort ülnek, — suttogta Vata.

— Vajjon kit temetnek így? — kérdezte Alpár megborzadva.

— Nem tudom. De ha maga az öreg Isten halt volna meg, az erdő lakói őt sem gyászolhatnák különben...

A két pogány vezért, aki máskülönben hiréből ismerte csak a félelmet, hideg futotta végig. Egyikük sem merte megsarkantyuzni a paripáját. A lovaik ólomlábán haladtak előre, de így is elég jókor elérték a szörnyű gyász helyét.

Nagy tisztást találtak az erdő közepén. A tisztáson égett a halotti máglya, oly óriás faalkotmány, aminőt talán Attila király temetése óta nem építettek. A máglya körül helyezkedett el a gyászoló család; több ezer ember. Vének és ifjak, fényes ruhás főemberek és rongyos szegény emberek, de harcosok valamennyien. Ott ültek és állottak a lobogó máglya körül, fantasztikus csoportokban. Sokan összeölelkeztek közülük, mint a testvérek, apjuk temetésén; nagy fájdalomában némelyik a szomszédja vállára hajtotta a fejét; egyesek a gyöpön fetrengtek. Az egész erdő rengett, zokogott, hörgött és vívódott.

Vata a nyeregéből leszállott és megszólított egy vén embert:

— Kit temettek itt?

Az öreg feléje fordította üveges szemeit, de nem válaszolt, csak bólongatott a fehér fejével.

Vata ur ekkor utat tört magának a tömegén keresztül és a máglyához lépett.

Leszurt csataparipája mellett, fényes fegyverzetű, hosszú termetű ifju feküdt a tűzben. A felcsapó lángok még nem érintették a tetemet, de körülölelték és tüzes harangot formáltak fölötte.

Amint Vata ur meglátta az ifju halott arcát, olyan rekedt üvöltést hallatott, mint a gazdáját sirató komondor; azután kihuzta övéből a kését, kivágta tulajdon bal halántékáról a hajfürtöt és beledobta a tűzbe.

Alpár is odalépett a máglyához.

Életében sohasem látta még a vitézt, most mégis tüstént megismerte. Vonásai oly szilárdak, mintha vasból kovácsolták volna. Az orra erősen hajlott, a száján és a homlokán a fölséges nyugalom, az isteni gög kifejezése ül. A koponyája kerek és hatalmas, mint a tigrisé. A tagjai hosszúak, mint Árpád minden ivadékaé. Inas, barna kezének dermedt ujjai erősen fogják a vezéri buzogányt. Kezén a köröm íves és hegyes, mint a sas körme... A máglyán fekvő is uralkodik még a körülötte csoportosuló tömeg fölött.

Alpár kihuzta gyöngyös hüvelyéből a kését, hogy fűrtöt vágjon a hajából.

Vége, mindennek vége! Magyar rónák, magyar puszták, teljetekek be könnyel és gyásszal, mert Leventével együtt meghalt a magyarok Öreg Istene is. Levente volt az utolsó Árpád, aki áldozott neki a dombokon. Ezentúl senki sem áldoz már neki, nem is lesz a szabad urak Istene, csak a bujdosó koldusoké, akik suttogva emlegetik nevét az erdők nyirkos homályában... És meghalt az ősi magyarság is. Soha nem lesz többet szabad a magyar, mert sorsát nem a tulajdon akaratával fogja többé intézni, hanem oltárok előtt térdelve és a népek tanácsában furfangoskodva fogja kikönyörögni. Véget ért a külön magyar isten, a külön magyar világ pompás álma; a magyar most már együtt legel és együtt tülekedik a nép-nyájak közös legelőjén. Vége, mindennek vége! Hiába építettek hát hegyet holttestekből, hogy megostromolják az eget és megállítsák útjában a napot; az idő mindenható lehellelte visszavetette őket a föld porába, ahonnan föltámadtak. Hiábavaló volt a pogányság elszánt ostroma; utjokat állotta a kor, mint az egekig érő vasbástya. Mindennek vége!

Amint Alpár elgondolkozva nézte a máglya tűzét, egyszerre különös világosság támadt a lelkében. És ekkor megértette, hogy az ő háborujok elejétől fogva reménytelen volt. A pogányság elvesztette a csatáját már akkor, mikor még csak kantározott. Mert ők azért fegyverkeztek, hogy testeket öljenek; a hatalmas ellenség azonban nem a testekben, hanem a lelkekben lakozik. Az erős hit ellen nem lehet kopjával harcolni, csak még erősebb hittel. Nekik pedig nincsen hitük. Ő maga is, de bizonyára Vata is régen nem tudtak már hinni a táltosok és a javasemberek együgyű babonáiban; tetették magukat, mintha hinnének, erőlködtek is, hogy higgyenek, de — hinni nem tudtak.

A fekete papok valami rettenetes mesterségre tanították meg a nemzetet; megtanították *gondolkozni*. A boldog állatból ember lett és aki ember, az szenved, mert *gondolkozik*.

Az olvasmánytárgyaláshoz szükséges tudnivalók. A nagy besenyő vezérnek, Thonuzóbának fiát, Alpárt, kereszténynek és papnak nevelték, de a boldogtalan ifju nem tudta feledni a pusztát, melynek népe várta az ő visszatértét. Az egész ország forrongott az új tanoktól (kereszténység), melyeket István király terjesztett el az országban, s a különböző törzsek, amelyek még a pogánysághoz szitottak, izzóan gyűlöltek az új vallást hirdető *idegeneket*. Legszilajabban a besenyők viselkedtek. Vezérük egy asszony volt, Seruzád, aki gunyt üzött a kereszt védelmezőiből. A szelidlelkű Gellért püspök Alpárt — papi nevén Márton kanonokot — küldte ki e vad nép megfékezésére és megtérítésére. Alpárt népe nagy lelkesedéssel fogadta s az ifju lelkében is felébredt a szabadság után való leküzdhetetlen vágy. Megalázta ugyan a »pusztai asszonyt«, Seruzádot, összetörte a pogányok bálványait is, berkeiket is felgyújtotta mind, de már tudta előre, hogy nem bír megmaradni az igaz hit védelmezésében.

Történelmi háttér: Az új és régi vallás között kitört az elkerülhetetlennek látszó harc. Péter király ellen pártot ütöttek a magyarok s a Lengyelországba menekült hercegeket hívták haza (Endre, Béla s Levente). Az idegenek és szerzetesek rémülten menekültek az egyre szaporodó lázadók elől. Az országot a német császár hűbérének ajánló Pétert Vata vezér kiszalasztotta, a templomokat, klastromokat felgyújtották, a férfiakat kegyetlenül üldözték s ennek az üldözésnek egyik vezetője Alpár volt, aki besenyői élén aratta diadalait. Mégsem ért el sikert. Endre herceg ugyanis, amikor királlyá koronáztatta magát, a keresztények mellé szegődött és gyilkos támadásokkal tizedelte a pogányokat, akik Gellért mártíróságán s az ennek nyomában történt csodákon megdöbbenve, egyre jobban elcsüggedtek. Így ért véget az utolsó pogány lázadás.

Ez a föld..

*Ez az ország az én hazám,
Szeretem is hön, igazán;
Szeretem minden rög földjét,
A bánatát, az örömét.*

*Hej, pedig most több a bánat!
A magyar szem mást se láthat.
Bizony, szegény Magyarország,
Rád szakadt a szomorúság.*

*Ezeréves földed oda:
A magyarnak bús kaloda,
tótnak, szerbnek és oláhnak
gaz hadai úgy cibálnak!*

*Kincses Erdély, drága Bánát,
Felvidékünk, jaj, mi vár rád?
Nem hallhatunk Rólatok jót:
Feleditek a magyar szót.*

*De nem, azt mi nem engedjük,
Ha megnövünk, megyünk együtt,
kiverjük a bitang hordát,
s ismét nagy lesz Magyarország!*

Tanulókísérletek a természettan tanításában

A természettan tanításának legeredményesebb módja — a Tanterv szerint is — az, ha annak munkájában maguk a tanulók is résztvesznek. Legszerencsésebb eset az, ha a kísérleteket — amikor csak lehet — valamennyi tanuló egyszerre végzi. A természettan különösen alkalmas a munkatanításra. Jó, ha maguknak a tanulóknak is megvan az alapkísérletekhez szükséges leg-egyszerűbb felszerelésük.

Az alábbiakban néhány ilyen tanuló-kísérletet közlünk, amely minden tanuló által könnyen elvégezhető.

A csigáknál. Vékonyabb kéregpapírból készítsenek csigát, mégpedig úgy, hogy 2 db egyenlő s egy kisebb körlapot vágjanak ki, ragasszák össze őket, de úgy, hogy a kisebb a középre kerüljön. A horog drótból készíthető. Függesszék föl a csigát horgánál fogva és tegyenek zsinórt a peremére. Az egyik zsinórvégre függeszzenek valamilyen ismert súlyt (terhet), a másik végét húzzák föl, engedjék le s ismét húzzák föl! Figyeljék meg a teher- és az erejük irányát és útjának hosszúságát! Függesszenek az üres zsinórvégre akkora súlyt, hogy vele a teher egyensúlyban legyen! Mekkora súlyt kellett alkalmazni? Megmarad-e minden helyzetben egyensúlyban? Helyén marad-e a csiga működése közben? (Álló csiga.)

A csigába fűzenek be zsinórt, azután fogják meg a zsinór mindkét végét, az egyiket jobb kezükbe és lógassák le a csigát úgy, hogy a kampós kengyele lefelé csüngjön! Milyen terhet tartanak most kezükkel? Tegyenek a csiga horgára ismert súlyt! Mekkora terhet tartanak most? Fogják meg a zsinór egyik végét a másik kezükkel! Mekkora terhet tart most a jobb és mekkorát a bal kezük? A bal kezük maradjon állva, s csak a jobbat emeljék lassan és eresszék ismét le! Egyezik-e a jobb kezük mozgási iránya a teherével? Mérje le valamelyikük mérőléccel a jobb kéz útjának hosszát, más valaki pedig ugyanakkor a teher útjának hosszúságát. Mit tapasztalnak? Mennyi erővel emeli jobb kezük a terhet? Helyben marad-e most is a csiga? (Mozgó csiga.)

Az ingánál. Készítsenek különböző nagyságu agyagolyókat, erősítsenek mindegyikbe egy-egy drótkampót, azután szárítsák meg a tűzhelyen! Állapítsák meg a száraz golyók súlyát és írják rá!

Erősítsék fel az ingát valami alkalmas magasabb helyre, hogy az szabadon lenghessen! Bal kézzel tartsák nyugodtan a zsinór szabad végét. Hol van a készülék súlypontja és hol a felfüggesztés pontja? Most fogják meg jobbkézükkel a golyót, miközben a zsinórt gyengén feszítsék meg s térítsék ki függőleges helyzetéből, majd engedjék el! Ha a golyó visszatér oda, ahonnan

elengedték, fogják el! Ismételjék ezt meg néhányszor! Mi jellemzi a lengő testet? Hagyják a golyót szabadon lengeni! (Ezt a mozgást ingamozgásnak, a készüléket ingának nevezzük.)

Számláljanak hangosan, mindig abban a pillanatban, amikor az inga akár jobb-, akár a baloldalon a legmagasabb helyet eléri! Az inga két számlálás között egy-egy lengést végez.

Hosszabbítsák meg bal kezükkel az ingát és folytassák a számlálást! Mit tapasztalnak?

Rövidítsék az ingát és számláljanak tovább! Az előbbi ütemben számláltak most is? Miről győződtek meg e kísérlet folyamán?

Számlálják meg valamely inga percnkénti lengésszámát! A zsinór hosszúságát meghagyva, cseréljék fel a golyót nehezebbel, majd könnyebbrel és számlálják mindannyiszor az inga percnkénti lengésszámát. Mit észlelnek?

A víz erejénél. (Vízvezeték, vízimalom.) Készítsenek falecekből és dugóból kis lapátos kereket olyan hosszú tengelyen, hogy hüvelyk- és mutatóujjaik között könnyen fogva, foroghasson! Kössenek a tengelyére fonalat és szabad végére kisebb súlyt úgy, hogy az lefuggjön! Tartsák a kezüket a mosdótál fölé, a másik kezükben tartott kancsóból csurgassanak bizonyos magasságból vizet óvatosan a lapátos kerék egyik lapátjára! Mi történik a kerekkel? Mi történik a súllyal? Milyen ereje van a magasra tartott víznek? Milyen ereje van, amikor lefolyik? Mit emel a kerék forgás közben? Mit végez tehát? Változtassák meg a kancsó magasságát és ismételjék meg a kísérletet mindannyiszor! Figyeljék meg a víz magassága és a kerék forgási sebessége (munkája) közötti összefüggést! Hasonló ok hozza-e forgásba a patakba vagy a folyóba merülő malomkerekeket is?

Öntsének négyzögletes edénybe vizet, azután helyezzenek az edény oldalfalaival párhuzamosan akkora üveg (vagy deszka-) lapot, amely az edény két szemben lévő oldaláig ér, azonban az edény fenekét nem érinti. Figyeljék meg a kettéválasztott vízoszlop magasságát és mondják meg, hogy hol függ össze, hol közlekedik egymással a két vízoszlop? Döntsék meg kissé az edényt és figyeljék meg most is az egymással közlekedő két vízoszlop felszínét!

Tolják most a választófalat az edény egyik fala felé! Egyenlő magasságban van-e most is a két vízoszlop felszíne? Miért?

Kössenek össze gumicsővel egy nagyobb tölcserő és egy hosszú üvegcsővet és tartsák az így összeállított készüléket két kezükkel. Egyik tanuló töltson vizet a tölcserőbe! Változtassuk meg a tölcserő, majd az üvegcső magasságát, irányát és távolságát, közben figyeltessük meg a tölcserőben és az üvegcsőben lévő víz felszínének magasságát! Hasonlítsák össze ezt a készüléket az előző kísérlet eszközével! Hol közlekedik itt a két edény vize?

Emeljék (vödör fölött) magasra a tölcserőt! Mi történik most? Mire törekszik a csőben lévő víz?

Cseréljük fel a hosszú üvegcsövet olyanra, amelynek vége szűkítve van és ismételjük meg az előbbi kísérletet! Tartsuk a hegyes csövet úgy, hogy a vizsugár függőlegesen szökjék! Mitől függ a vizsugár magassága? Miért nem éri el a sugár magassága a tölesérben levő víz felszínét? Milyen ereje van a tölesérben álló víznek és milyen a csőből kiszökőnek? Rajzolják le vázlatosan a végzett kísérleteket!

A levegő nyomásánál és súlyánál. Szerezzünk egy felül csúcsban végződő régi szénszálas villanykörtét és mérassuk le a súlyát érzékeny mérlegen. Csípjük le fogóval óvatosan az üvegcsúcsot, az előbb légritkított térbe most levegő tödül. Tegyük a levegővel megtelt villanykörtét a letört csúccsal ismét a mérlegre. Mit tapasztalnak? Mire következtethetünk? (Ha 2—3 körrel egyszerre végezzük ezt a kísérletet, jobban sikerül.)

Fújjanak fel belső rugólabda gumit vagy szerezzenek másfajta labdát. Nyomják be egyik újjukkal a labdát, nyomják a tenyerüket rá! Mit mondhatunk? Milyen irányban terjed a levegő nyomása?

A levegő nyomását a következő kísérlettel is kimutathatjuk. Vízrel színültig megtöltött pohárra szoríttassunk tenyerükkel darab papirost! Azután fordítsák meg a poharat úgy, hogy szájával lefelé forduljon és engedjék le a papirost! Mit tapasztalnak? Mije van a pohárban levő víznek? Mi hat a papirosra kívülről, hogy a ránehezedő vízzel együtt nem esik le? Tál fölé húzassuk el kissé a pohár szájáról a papirost! Mi történik? Mi e jelenség oka? Akkora volt-e most is a levegő nyomása, mint a pohárban levő víz súlya? vagy ennél nagyobb? Miből következtetünk erre?

Készítsenek szappanoldatot, oldjunk föl benne kevés szemcsés arabsgumit és tegyünk bele még 1—2 csepp glicerint is! (Ezzel az oldattal gyermekfej nagyságu szappanbuborékokat fújhatunk!) Mit tapasztaltak? Van-e a levegőben is felhajtó erő? (Lég-hajó, Zeppelin.)

Nyomják össze két oldalról felfújt arcukat? Mi történik e közben?

Hozzanak egy gyógyszer-tubust (üvegből), vágjanak mosószappanból kb. 1 cm vastag lapot, azt nedvesítsék meg vízzel és szúrják át a tubus nyílásával! (Így olyan dugót nyerünk, amely jól zár és nagyon csekély surlódással mozoghat a tubusban.) Ragasszanak a tubus hosszában egyenlő részekre felosztott és alulról fölfelé megszámozott papírmérőt! Allítsák az így felszerelt tubust maguk elé és faragijának puhafából a tubusnál valamivel rövidebb és kisebb átmérőjű fácskát. (Ezzel mozgatjuk majd a dugattyút.) Dugattyúnak nevezzük ezentúl a szappandugót.

A tubusban elzárt levegő és a külső levegő nyomása most egyensúlyban van. Milyen nyomás nehezedik a dugattyúra kívülről és belülről? Egyensúlyban van-e tehát a külső és belső levegő nyomása?

Allítsák a megfaragott pálcikát függőlegesen a dugattyura (kis súlyát most nem vesszük figyelembe!) Az egyik tanuló támassza most a vízszintes vonalzónak egyik végét a pálcika felső végére, a másik végét pedig újja hegyére! Olvassák le a dugattyú alsó élének helyzetét a mérőlapon! Tegyenek most a vonalzó tubusfölsőti végére egy fél kg-os súlyt! Mit látnak? Leszalad-e a nyomásra egészen a dugattyú? Vegyék le a súlyt! Mi történik a dugattyúval? Tegyék a súlyt ismét a vonalzóra és olvassák le a mérőlécről a dugó állását! Vagyis a bezárt levegő térfogatának új határát!

Vegyék el a súlyt ismét és várjanak, amíg a dugattyú már nem mozdul. Hova került ismét a dugattyú? Tegyenek a vonalzóra kétszerakkora súlyt (1 kg-ot.) Mennyire szorult össze a bezárt levegő térfogata? Olvassák le!

Jegyezzék fel a három leolvasás eredményét úgy, hogy leírják a nyomást, melléje pedig a mérőszalagról leolvasott számot! Milyen arányban van a levegőre való nyomás a levegő térfogatával? Mi történt a belső összeszorított levegő térfogatával, amikor a súlyt a dugattyúról levettük?

Szerezzünk egy fülfecskendőt, esetleg kerékpárpumpát. (A kísérlet előtt mártsuk rövid időre vízbe, hogy a dugattyú jól zárjon.) Húzzák ki a dugattyút és fogják be nedves ujjal a cső nyílását, azután nyomják kevéssé a dugattyút ismét a csőbe! Mit kell kifejtenuünk, ha a belső levegő térfogatát kisebbiteni akarjuk? Mije nő a levegőnek, ha összenyomjuk (vagyis térfogatát kisebbitjük)? Engedjük el a dugattyút! Mit tapasztalunk? Mi nyomta vissza a dugattyút?

Vegyék el ujjukat a cső nyílásától és nyomjuk be a dugattyút egészen! Szorítsuk most ujjunkat ismét a nyíláshoz és húzzuk ki egy kevéssé a dugattyút! Mit kell kifejtenuünk? Engedjük el! Mi ugrasztotta vissza a dugattyút?

Gyujtsanak gyertyát és tartsák a fecskendő (pumpa nyílását) a gyertya lángja elé, azután nyomják be gyorsan a dugattyút és húzzák ismét vissza! Merre mozgott a láng az első és a második esetben? Mi ennek a jelenségnek oka?

Ismételjük meg az előbbi kísérletet, de úgy, hogy a cső nyílására rányomjuk ujjunkat. Az ujjunkat csak akkor vegyük le, amikor a dugattyút már benyomtuk, vagy kihúztuk! (Az újj most mint szelep működött.)

Mozgassuk lassan a pumpa dugattyuját, miközben végét (nyílását) a vízben tartjuk! Mit láttunk?

(Alkalmazás: lopó, szívócső, szívó- és nyomókút, tűzi fecskendő, permetező.)

A testek halmazállapotának változásánál. Mozgassák kezüket a levegőben! Maid mártsák be vízbe és nedvesen forgassák ismét! Mikor éreznek nagyobb hideget kezükön?

Tegyenek törött jeget (vagy havat) egy tányérra, mérjék meg

a hőmérsékletét, azután keverjenek közéje félmaroknyi konyhasót! Figyeljék meg a hőmérőt! Mire következtethetünk? (Műjég-készítés.)

Télen fagy idején töltsenek meg egy üveget hideg vízzel, dugaszolják be jól és éjjelre tegyék a szabadba, hogy a palackban levő víz megfagyjon. Másnap reggel nézzék meg a palackot! Mi történt?

Mi az oka a légköri csapadékoknak? Leheljenek a hideg ablaküvegre! Mi csapódik arra? Honnan ered ez? Melegítsenek egy üveglapot és leheljenek arra! Mit tapasztalnak?

Töltsenek hideg vizet egy palackba és vigyék be a tanterembe. Mit látnak a palackon? Miért nem történik ez meg a meleg szobában tartott vízzel megtöltött palackban?

Ha hideg van nagymosáskor, nyissák ki a szabadba vezető ajtót, vagy ablakot! Mi csapódik ki a meleg helyiségből? Milyen az ablak üvege, milyen az ajtó, vagy az ablak kerete? Mi csapódott le arra?

Figyeljék meg otthon a meleg fazék fedőjére mi csapódik le? Miért?

V Á Z L A T O K

1938. JANUAR 3. HETE.

Beszéd- és értelemgyakorlat

I. OSZTALY.

A tanítástárgya: A lakóház.

Nevelésicél: Ahol életünk felét töltjük.

Szemléltetés: Séta az iskolában. Táblai rajz.

Megfigyelésre utalás: A lépcső korlátján ne csúszkálj! Ne hajolj ki emeleti lakás ablakán!

V á z l a t.

I. Előkészítés. a) Hangulatkeltés. Hol vagyunk legtöbbször? Miért szeretjük otthonunkat? Mindenütt jó, de legjobb otthon!

b) Célkitűzés. Milyen a mi lakóházunk? (Az iskola.)

II. Tárgyalás. a) Hol laknak az emberek? Lakóház. Kicsi, nagy, szép, szegényes.

b) Milyen lakóházak vannak községünkben? (Földszintes, emeletes.)

c) A lakóház beosztása. (Séta az iskolában.) Kapu. Lépcsőház, folyosó. A korláton ne csúszkálj! (Egy szerencsétlenség elmondása.) A folyosón, lépcsőn ne szaladgálj! Pince, padlás, csatorna, kémény stb. rendeltetése. A lakószobák, konyha, kamra.

- d) Az iskola beosztásának táblai rajza.
- e) A lakók kényelmére szolgáló berendezések: csengő, a lépcsőház világítása stb.
- f) A lakóház tisztántartása. Utalás az egészséges házra.
- g) Elmélyítés. Milyen jó, hogy okos emberek feltalálták a ház kényelmét szolgáló berendezéseket. Aki tanul, embertársainak használ!

III. **Begyakorlás.** a) Összefoglalás. Milyen a lakóház? Milyen a beosztása? Melyek a részei? Mire kell vigyázni a lépcsőn? Az emeleti ablaknál? Miért nem szabad szaladgálni a folyosón? Akik többen laknak együtt, figyelemmel kell lenniök másokra is. Kiknek köszönhetjük azt, hogy kényelmes lakóházakban lakhatunk? Mindenütt jó, de legjobb otthon!

- b) Alkalmazás. Rajzoljunk lépcsőt, földszintes házat!

1938. JANUÁR 3. HETE.

Számolás és mérés

I. OSZTALY.

A tanítás anyaga: Szorzás és osztás a 9 körében. Osztás maradékkal.

Nevelési cél: A számolási gondolkozásra szoktatás.

Kapcsolás: A tekejáték.

Szemléltetés: Tekejáték.

Vázlat.

I. Előkészítés. a) Számonkérés. Számlálás, soralkotás, a 9 szétbontása, összehasonlítás. Összeadás és kivonás. A tekejáték 9 bábja.

b) Célkitűzés.

II. Tárgyalás. a) A 9 körében szorzás. (Szemléltetés tekejátékon.)

$$3 \times 1 = 9 = 9 \times 1 \quad 9 \times 1 =$$

$$3 \times 2 = 9 = 1 \times 9 \quad 1 \times 9 =$$

$$3 \times 3 = 9 = 3 \times 3 \quad 3 \times 3 =$$

$$2 \times 4 = 6 = 3 \times 2 \quad 2 \times 3 =$$

$$4 \times 2 = 8 = 4 \times 2 \quad 2 \times 4 =$$

b) Osztás a 9 körében. (Szemléltetés a tekejátékon.)

$$9 : 1 = 9 : . = 3 \quad 8 : . = 2$$

$$9 : 9 = 9 : . = 1 \quad 8 : . = 4$$

$$9 : 3 = 9 : . = 3 \quad 6 : . = 2$$

c) Osztás maradékkal. (Szemléltetés a tekejátékon.)

$$9 : 4 = 8 : 5 =$$

$$8 : 3 = 7 : 3 =$$

$$9 : 5 = 8 : 4 =$$

$$9 : 6 = 6 : 4 =$$

- d) Tréfás találós kérdések. Egy tányéron van 9 szilva, 3 részre kell osztani, mennyi jut egy részre, ha még a tányérban is marad 3 szilva? (Az elosztóé a tányérban marad.)

III. Begyakorlás. a) Összefoglalás. Számoljunk írásban! Más és más tanuló végzi a helyén hangosan, a többi magában csinálja! Az előbbi műveletek elvont számokkal.

- b) A négy alapművelet a 9 körében.

1938. JANUÁR 2. HETE.

Beszéd- és értelemgyakorlat

II. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Hogyan kerül a kenyér asztalunkra? Földművelés, molnár stb.

Nevelési cél: Minden napi kenyérünket add meg nekünk ma...

Kapcsolás: Természeti és gazdasági ismeretek = a búza, kenyérsütés, földműves, molnár, malom, kereskedő.

Szemléltetés: Szemléltető kép: Hogyan készül a kenyér?

Vázlat.

- I. Előkészítés. a) Hangulatkeltés. Mi volna, ha egy nap arra ébrednénk, hogy nincs az asztalon kenyér? Gondolatok-e már arra, hogyan kerül asztalunkra a kenyér?
b) Célkitűzés.

- II. Tárgyalás. a) Amit egy búzaszem mesél. A magot elvetik a szántóföldön.

A tavaszi első napsugár életrekelti a kis búzamazgot.

Kinyújtózkodik: karjait, lábait kidugja.

Kibújik a föld alól s kitekint a világba.

A meleg május szárbaszökkenti.

Péter-Pálra kasza alá kerül a búza. (Szemléltetés.)

- b) Az aratás, behordás, cséplés. (A földműves munkája, a jó Isten áldása.)

- c) A malomban. (Szélmalom, vízimalom, gőzmalom.) (Szemléltetés.)

- d) Édesanyánk kenyeret süt. (Búzakenyér, rozskenyér.) Szemléltetés.)

- e) A gyermekek öröme: a lángos!

- f) A kenyérszegés. (Miért vet keresztet a kenyérre szegéskor a magyar ember?)

- g) Elmélyítés: Minden napi kenyérünket add meg nekünk ma...

- III. Összefoglalás. a) Begyakorlás. Hogyan kerül a kenyér az asztalra? A búzamazgtól a kenyérig.

- b) Ének: Ne menj rózsám a tarlóra...

1938. JANUÁR 2. HETE.

Helyesírás és nyelvi magyarázat

II. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Mondás, szó, szótag.

Nevelésicél: A rendes írás megfigyeltetése. Nagy kezdőbetű, pont. Rendreoktatás.

Szemléltetés: Példamondatokon.

Vázlat.

I. Előkészítés. a) Számonkérés. A beszéd, hang, írás. Hang, betű.

b) Hangulatkeltés. Pali hazamegy az iskolából. Feláll — magasabb lesz, mint ülve, majd hazaér, s leül. Ezt torzítva bemutatgatjuk a tanulókkal!

c) Célkitűzés. Ilyen a mondás is! Beszéljünk ma a mondásokról!

II. Tárgyalás. a) Példamondatok írása a táblára.

Pali hazamegy. (Nagy kezdőbetű, a végén pont.)

Végigmegy az utcán.

Hazaér, köszön a szüleinek. (Vessző megfigyeltetése.)

Leteszi táskáját s leül.

b) A példamondatok megbeszélése. Mivel kezdtük a mondásokat? Mit tettünk a végére? Mit kell a pontnál csinálni? (Megállunk, pihenünk, leeresztjük hangunkat.)

c) A vessző érzékeltetése. Mit csinálunk a vesszőnél? (Megállunk, a hangot felvisszük s várunk egy kicsit.)

d) A példamondatok karban való elolvasatása. (Vigyázva a megfelelő hangsúlyra és az írásjelekre.)

e) A táblára írt példamondatok leírása a füzetbe. (Felhívjuk a tanulók figyelmét a pontra, vesszőre.)

f) A mondás része: a szó és szótag, a hang. Mit írtunk le, hány szót, amíg leírtunk egy mondást? Miből áll minden mondás? Bontsuk szét ezt a szót: Pali. Ezt két tagra bonthatjuk. Ezek a szótagok. A szótagok hangokból állanak. (P+a+l+i.) Mit alkotnak a hangok? Mi lesz a szótagokból? Mit képeznek a szavak? Ha a hangot leírjuk, mi lesz? Milyen betűket ismerünk?

g) Elmélyítés. Minden mondást nagy kezdőbetűvel írunk. A végére pedig pontot teszünk. Rendreszoktatás. Ki látott már olyan gyermeket, aki sapka és cipő nélkül jött iskolába? Mit csináltatok, amikor megláttátok? Jó lesz-e az olyan mondás, amelynek az elejére nem írunk nagy kezdőbetűt s a végére nem teszünk pontot? Mit mondanak az olyan írásra, amelynél ezek hiányoznak? (Rendetlen.) Mire vigyáztok tehát írás közben, mivel kezdték

a mondásokat? Mit tesznek a mondás végére?

III. Összefoglalás. a) Begyakorlás. A példamondatok helyes értelmezéssel való olvasása.

b) Alkalmazás. Gyűjtsenek mondásokat a füzetükbe. Figyeljék meg, milyen betűvel kezdődnek s mivel végződnek a mondások olvasókönyvünkben?

1938. JANUAR 2. HETE.

Rajz

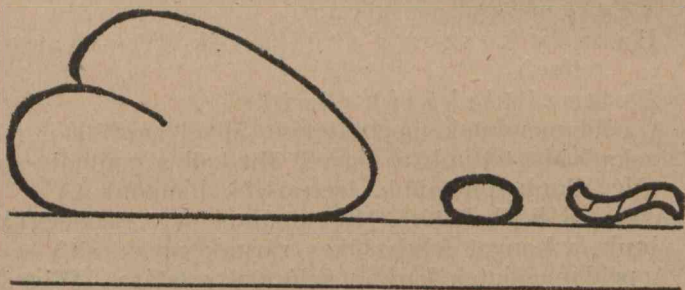
II. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Kenyér, zsemlye, kifli rajzolása.

Nevelési cél: rendes, tiszta rajz készítése.

Kapcsolás: Beszéd- és értelemgyakorlat. Hogyan kerül a kenyér asztalunkra?

Szemléltetés: kenyér, zsemlye, kifli bemutatása, táblai rajza.

I. Előkészítés. a) Érdeklődés-keltés. Séta a kenyeres bolt előtt. Mit láttunk kirajzolva, festve az üzlet tábláján? Szeretnétek-e most ti is ilyen táblát rajzolni?

b) Célkitűzés. Készítsünk a kenyeresboltnak címtáblát!

II. Tárgyalás. a) Mit rajzolnak a fűszerkereskedő táblájára? (Lisztet, kávé, fűgét, cukrot, rizst stb.) Hát a cipészműhely táblájára? (Cipőt, csizmát.) Mit kell rajzolni a kenyérsütő táblájára? Csak kenyeret süt a pék? Mit még? Nézzetek, én behoztam azokat, amiket a pék sütni szokott. (A kenyér, zsemlye, kifli szemléltetése.)

b) Táblai rajz. A rajzolás menetének megbeszélése. A keret — a tábla kerete. A kenyér, zsemlye és kifli szépen a közepére kerüljön. Mekkora legyen a kenyér, a zsemlye és a kifli? (Arányosság.)

c) A tanulók rajza. (A keret beosztása, a kenyér, zsemlye és kifli rajzának megbeszélése.) (Állandó felügyelet és megbeszélés.)

d) Színezzük ki rajzunkat, mint a táblán van! A táblai rajz színezése, közös megbeszélés alapján.

e) A kész rajzok megbeszélése. Aláírás, keltezés.

III. Összefoglalás. Hogyan rajzoltunk péktáblát?

1938. JANUÁR 3. HETE.

Beszéd- és értelemgyakorlat

III. OSZTALY.

A tanítás anyaga: Miből és hogyan építik a község házait?

Nevelési cél: Községünk életmódja.

Kapcsolás: A házépítés.

Szemléltetés: Képszemléltetés = a házépítés.

Megfigyelésre utalás: Séta községünk utcáin.

Vázlat.

I. Előkészítés. a) Számonkérés. A község keletkezése, régi története. Erről szóló mondák, látható emlékek. Mit mesélnek az öregek? Milyen csapások érték a községet? A község jötevői.

b) Érdeklődés-keltés. Péter gazda házat akar építeni. Beszéljük meg, mit kell csinálnia?

II. Tárgyalás. a) A házépítés előkészületei. Kikeresi a megfelelő telket. (Főutca, mellék-utca.) Sarok-telek. Hol épül a ház, van-e víz a közelben? Stb.

b) Péter gazda elmegy az építőmérnökhöz, aki elkészíti a házterveit.

c) Hogy születik a ház? Megássák az alapját. A vasutról sok téglát hordanak. (Honnan hozták?) A ház alapját terméskőből építik. Honnan kerül ide, az alföldre terméskő? Kérdezzük meg, honnan hozták? Hogyan hozták ide? Mészet is hoznak. Van a mi községünkben mész? Honnan szállították ide? Még homok is kell az építkezéshez? Ez sem községünkbeli való. Melyik homok a legjobb? (Az iszap.) Akkor honnan kellett a homokot hozatni? Folyómellől. Melyik folyó van hozzánk legközelebb? Onnan hogyan szállíthatták ide, községünkbe? (Hajón, tehergépkocsin, vasuton.) Hogyan fejtik a kőbányában a követ? (A kőbánya.) Hogyan készítik a téglát? Hol van legközelebb téglagyár? Az építéshez még kavicsot is hoznak. Hol van kavics? (A folyók mentén.) Ez sem községünkbeli való. Milyen gerendákat szállítottak még a házépítéshez? Hát ezek a vastag szálfák honnan kerültek hozzánk? (Nagy erdőségekből.) Hol vannak erdőségek? (Hegyes vi-

dékeken.) Mivel fedik a házat községünkben? Melyik a jobb? A zsindegy, a cserép vagy a pala? Hol készítik ezeket? Honnan hozták községünkbe tehát?

d) De nem minden házhoz használják ezeket az építőanyagokat. Milyen falú házak vannak leginkább községünkben? (Vályog, vagy a ház alja terméskő, néhol téglá.) Akkor mit mondhatunk, községünkben általában miből készítik a házak falát? Hát a tetejét? Milyen tetőt láttunk legtöbbször az utcán? Hol láttunk kavicsot? Homokot? Honnan kerültek ide ezek?

e) Elmélyítés. Mindabból, amit az utcán látunk, megtudjuk, milyen életmódot élnek községünk lakói. Mit gondoltok, hogyan? Mi mondja meg? Ugy van, a házak építési módja és anyaga. Mit mondhatunk tehát községünkről? Lakói milyen életmódban élnek?

III. Be g y a k o r l á s. Mi kell a házépitéshez? Honnan hozzák az egyes anyagokat? Miért kell ezeket máshonnan szállítani? Mihez kell a terméskő? Honnan aknázzák ki? Hogyan készítik a téglát? Hol vannak közelünkben téglagyárak? Hát a gerendának való fát honnan hozták? Bizony, ha elgondoljuk, hogy egy ház építéséhez mennyi sok más vidékről való anyag szükséges, belátjuk, miért kerül sok pénzbe a házépités.

1938. JANUÁR 1. HETE.

Olvasmánytárgyalás

III. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Czuczor Gergely: Ujesztendei jókivánás.

Nevelési cél: Megbűnhődte már e nép a múltat...

Kapcsolás: Földrajz = Duna, Miskolc, Debrecen, Komárom, Bakony. Természeti és gazdasági ismeretek = hal, gulya, ménes, juhnyáj, csür, pajta, búzasverem, sertéshízaló makk. Gica = süldősertés.

V á z l a t.

I. Előkészítés. a) Számonkérés. Az előző órán tanult költemény elmondatása.

b) Áthangolás. Érdeklődés-keltés. Milyen ünnep volt nemrég? (Karácsony.) És azután? (Újév.) Mit szoktak kívánni az emberek egymásnak Újévkor?

b) Célkitűzés. Olvassunk most egy tréfás újévi köszöntőt!

II. Tárgyalás. a) A költemény bemutatása.

Újesztendei kívánás

Isten áldja meg a magyart,
Tartsa neve, míg a föld tart,
Paradicsom-hazájában
Éljen, mint hal a Dunában!

Gulya, ménes nyáron, őszben,
Térdig járjon a jó füben!
Adná Isten: a juhnyájak
Mind selymekké változnának!

Csűrök, pajtlák, búzásvermek
Csordultig tömve legyenek!
Miskolc, Debrecen, Komárom
Süssön cipót olesó áron!

Hulljon Bakonynak fájáról
Tíz véka makk minden ágról.
Egy fa alatt kilenc gica
Meghizhasson egy éjtszaka!

- b) A költemény bemutatása által keltett élmény tárgyalása.
- c) A költemény gondolatcsoportonként való olvasása és tárgyalása.
  - 1. Adjon Isten minden jót a magyarnak!
  - 2. Legyen jó legelője gulyának, nyájnak!
  - 3. Teremjen bőven az istenáldotta buza!
  - 4. Hizzon a sok sertés, hogy tele legyen az éléskamra!
- d) Elmélyítés. Miért kíván a költő ennyi jót a magyarnak az új esztendőben? Hogy is mondja a mi magyar imádságunk, mit bűnhődtünk mi meg már? (Megbűnhődte már a nép a multat s jövőt...) Miért kíván a költő sok és jó legelőt, buzatermést, hizott disznót? Mert ha jó termés van, minden magyarnak jó sorsa van. Megérdemli már a magyar a jobb sorsot?

- III. Begyakorlás. a) A költemény egészben való elolvastatása.
b) A költemény megtanulása szakaszonként.

1938. JANUAR 1. HETE.

Fogalmazás

III. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Mit hozott a Jézuska? (Fogalmazás.)
Nevelési cél: Csak a szerénynek nem hoz vágya kint...
Kapcsolás: Hittan = az Ur Jézus születése.

Vázlat.

- I. Előkészítés. a) Hangulatkeltés. Milyen ünnep volt nemrég? Vártatok-e nagyon a Jézuskát? Mit kértetek tőle? Meghozta-e azt, amit kértetek? Bizony, ma annyi sok a szegény gyermek, hogy még a jó Jézuska sem tudja mind kielégíteni. De ha szerényen kértünk, nem is csalódtunk.
- b) Célkitűzés. Gyermek, írjátok meg egy kis barátotoknak, mit hozott a Jézuska?
- II. Fogalmazás. a) Megbeszélés. Mit is fogunk irni kis barátunknak? Vártuk-e a Jézuskát? Mit kértünk tőle? Megértedemeltük-e a kért ajándékokat? Mikor jött el hozzánk a kicsi Jézus? Mit hozott? Meghozta-e azt mind, amit kértünk? Mit fogadtunk meg jóságáért Neki? Hogyan köszöntétek meg a Jézuskának ajándékait? Ha nem kaphattatok meg mindazt, amit kértetek, mit gondoltok, miért nem hozta el a kis Jézuska? Miért sok most a szegény gyermek? Különösen milyen gyermekek a szegények most? Miért a magyar gyermekek?
- b) Most hát fogjatok hozzá s amit gondoltok, szépen írjátok is le.
- c) Átgondoltátok már, mit fogtok irni? Géza mondja el, mit ír ő!
- d) Fogalmazás.
- e) Néhány fogalmazás megbeszélése.
- III. Befelezés. Láttam, nagyon csillogott a szemetek! Bizonyosan szépen megírtátok a kis Jézuska látogatását. Alig várom, hogy én is elolvashassam szép leveleiteket!
- b) Javítás a következő órán.

1938. JANUÁR 2. HETE.

Számolás és mérés

III. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Írásbeli szorzás. A szorzó egyjegyű. Vizsgálódjunk a tanteremben.

Nevelési cél: A számolási és mérési készség elsajátítása.

Kapcsolás: A hosszúság mérése.

Szemléltetés: Gyakorlati mérések a tanteremben.

Vázlat.

- I. Előkészítés. a) Számonkérés. Kivonás szóval és írásban. A postahivatalban. Vasuti sineket raknak le.
- b) Célkitűzés. A probléma felvetése. Milyen hosszú három ablak?
- II. Tárgyalás. a) Előzetes előkészítés. A hosszúságot méterrel mérjük. Mi a hosszúságmérték egysége? Hány deci-

méter van egy méterben? Hány cm van egy m-ben? Mi a m, dm és cm jele? Hány mm van egy centiméterben? deciméterben? méterben?

- b) A kérdés megoldása. Nézzük meg, becsüljük meg, milyen hosszú lehet a három ablak? (A becslés két szélső — legalsó és legfelső — értékének a táblára való felírása.)

Meg kell-e mérni mindhárom ablakot? Milyenek az ablakok? (Egyformák.) Akkor milyen a hosszúságuk is?

Mérjük meg egy ablak hosszát! (Pl. 110 cm.)

Mennyi lesz a három ablak hosszúsága?

$$110 \text{ cm} + 110 \text{ cm} + 110 \text{ cm} = 330 \text{ cm.}$$

Hogyan lehetne ezt a műveletet megrövidíteni?

$$\text{Rávezetés: } 110 \text{ cm} \times 3 = 330 \text{ cm.}$$

A szorzás tulajdonképpen egyenlő összeadandók gyors összeadása.

- c) A probléma megoldásának értelmezése. Mennyi tehát a három ablak hosszúsága?

Hasonlítsuk most össze a becsléssel? Ki közelítette meg jobban a valóságos eredményt? Mérjétek le a padlón 330 cm-t! Hány m ez? (3 m és 30 cm)

Ha tehát a három ablakot egymásmellé tennénk, ilyen hosszú volna a három összesen.

Hogyan számítottuk ki röviden a három ablak hosszúságát?

- d) Elmélyítés. Az olyan számot, amelyet szorozni kell, az a szorzandó, amelyikkel szorozni kell, az a szorzó, az eredmény a szorzat.

$$\text{Pd. (táblára)} \quad 110 \text{ cm} \times 3 = 330 \text{ cm.}$$

$$\text{szorzandó} \times \text{szorzó} = \text{szorzat.}$$

III. Begyakorlás. a) Példákon gyakorlás. $568 \text{ cm} \times 7 =$;

$$1456 \text{ m} \times 5 = ; 2587 \text{ m} \times 9 = ; 32 \text{ P } 36 \text{ f} \times 7 = ; 45$$

$$\text{hl } 35 \text{ l} \times 4 ; 127 \text{ m } 56 \text{ cm} \times 8 ; 1235 \text{ kg } 48 \text{ dkg} \times 6 ;$$

$$56 \text{ hl } 48 \text{ l} \times 3 = ; 345 \text{ m } 34 \text{ cm} \times 9 = .$$

- b) Házi feladat. Hasonló példák megoldása.

1938. JANUAR 2. HETE.

Természeti és gazdasági ismeretek

III. OSZTALY.

A tanítás anyaga: A fűtött szoba.

Nevelési cél: Gondolj a hidegben didergőkre is!

Kapcsolás: Beszéd- és értelemgyakorlat = a lakás be-
rendezése, a kályha.

Szemléltetés: Kép, táblai rajz.

Vázlat.

- I. Előkészítés. a) Számonkérés. A tiszta lakás. Szellőztetés, védekezés a rovarok ellen.

b) Célkitűzés. Mi van szobánkban, amit csak télen használunk? Beszéljünk ma a fűtésről.

II. T á r g y a l á s. a) A lakás fűtése. Lakásunkat télen fűtéssel tartjuk melegen. A túl meleg szoba árt az egészségnek. (Megizzadásunk, kimenve megfázunk.) Rosszul érezzük magunkat. A hideg lakásban könnyen meghűlünk.

b) A fűtés módjai. Vaskályha, köpönyeges vaskályha, cserépkályha, téglakályha, gázkályha, kandalló, központi fűtés, stb.

c) A kályha, mint a szoba szellőztetője. (A kályha a tűz égéséhez szükséges levegőt a szobából szívja be, melynek helyébe az ablakok s ajtók résein friss levegő tördül helyébe. A cserépkályhák a szoba levegőjét lassan, de egyenletesen melegítik föl, s a tűz kialvása után még sokáig meleget árasztanak.)

A közönséges vaskályha gyorsan felmelegszik, de gyorsan kihül.

Szép a kandalló, de költséges és rosszul fűt, mert tulsok levegőt szív ki a szobából.

Igen célszerű a központi fűtés, ezt középületekben használják.

Fűtésre gázt és villanyt is használnak.

Tűzelésre még sokhelyen szalmát, tőzeget, kukoricaszárat, városban fát, szenet (brikettet) és kokszot használnak. A szalma, tőzeg és kukoricaszár eltűzése káros, mivel azokat a gazdaságban kellene felhasználni.

III. Összefoglalás. A kályha verőfénye emlékeztet a nyárra.

Télen nincs virág és nincs napsugár, a kályha verőfénye az egyedüli, de ez is hány embernek nincs meg otthonában!

1938. JANUÁR 1. HETE.

Beszéd- és értelemgyakorlat.

IV. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Magyar hősök a török harcokban.

Nevelési cél: Vitézek, mi lehet szebb dolog a végeknél...

Kapcsolás: Földrajz = a végvári vonal. Temesvár, Eger-Drégely.

Szemléltetés: Képszemléltetés. Olvasmánytárgyalás.

V á z l a t.

I. Előkészítés. a) Számonkérés. Mohács után az ország szét szakadása.

b) Célkitűzés.

II. T á r g y a l á s. a) A XVI. századi végvári élet. A végső veszedelemben a pártoskodók is észretértek. A megcsonti-

tott határokon, az új Végeken köröskörül várakat építettek, kastélyokat, kolostorokat megerősítettek. A magyar katona jelszava: ez a mi földünk, a mi hazánk, a mi szent örökségünk, ezt nem engedjük, ezt megvédjük az életünkkel, a vérünkkel!

A várak berendezése. Legbelül az erősített vár, körülötte palánk (vesszőfonat közé döngölt agyag), majd ezen kívül vizesárok. A várban gyalogosok, a palánkban magyar lovasok.

- b) Kőszeg hősei. (Hétszáz ellen — kétszázezer.) Jurisics Miklós.
- c) Temesvár hőse: Losonczy István. („Utolsó levelének sorai: „Mi vígan várjuk az órát, melyben meg kell fizetnünk hazánknak az utolsó adósságunkat...”“) A magyar hősök halálukkal is megpecsételték a magyar vitézséget és becsületet.
- d) Drégely hőse: Szondi György. („Kegyelmet magának sohasem fog kérni, sem elfogadni Szondi!”) Jézus nevével ajkán kileheli hős lelkét. Ali basa nagy pompával temetteti el a tisztelete jeléül zászlós kopját tűzetett sírjára.
- e) Egervár diadala: Dobó István. A vitézek felesküdték a nemzetiszínű zászlóra, hogy utolsó lehelletükig védik a várat, vezéreinek engedelmeskednek, aki a feladást csak szóval is említené, az a halál fia! Az egri nők önfeláldozó hősiessége. Bornemissza Gergely diák, Mekesey, Pethő Gáspár, Zoltay István stb.
- f) Zrínyi és a szigetvári hősök. Szeptember 7-én 300 vitézével Jézus nevével ajkán ott hal meg a Szűz-Máriás lobogó alatt. (1566.)
- g) Elmélyítés. A végvári vitézek és a ma megszállott területen élő magyar hőslélekű testvéreink.

III. Összefoglalás. Milyen volt a végvári élet? Hol épültek a végvárak? Mivel töltötték idejüket a végvári vitézek? Miért harcoltak olyan vitézül, önfeláldozón, hősi elszántsággal? Kik voltak nevesebb vezéreik? Szomorú soruk volt: mégis ez volt jelszavuk:

Vitézek, mi lehet
E széles föld felett
Szebb dolog a Végeknél?...

1938. JANUÁR 2. HETE.

Olvasmánytárgyalás

IV. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Az egri csillagok c. olv. tárgyalása.
(Gárdonyi G.)

Nevelési cél: Hazádnak rendületlenül...

Kapcsolás: Beszéd- és értelemgyakorlat — Magyar hősök a török harcokban.

Szemléltetés: Képszemléltetés: Az egri hősök.

Vázlat.

- I. Előkészítés. a) Számonkérés. A drégelyi hős, Losonczy István c. olvasmányok tartalmának felújítása.
  - b) Áthajlás az olvasmány tárgyára. Míg azonban Temesvár s Drégely vára kapitányuk hősi önfeláldozása dacára is török kézre jutott, volt egy vára hazánkban, amely bevehetetlen maradt, mert védőinek hazaszeretete legyőzte a tízszeres ellenséget is!
  - c) Célkitűzés.
  - II. Tárgyalás. a) Gárdonyi Géza bemutatása. (1863-ban született Agárdon. Előbb falusi tanító volt, később irodalommal foglalkozott csak. Szép elbeszéléseiben kitűnően rajzolta meg a magyar népet. Különösen szép Eger ostromáról írott műve: Az egri csillagok.) (Arcképének szemléltetése.)
  - b) Az olvasmányhoz szükséges előkészítés. A török megindul Eger ellen, amelyet Dobó István és Mekcsey István vár-nagyok védelmeztek alig kétezer vitézzel. De Dobó és vitéz várvédő népe megesküdtött: Nem adjuk fel a várat!
  - c) Az olvasmány bemutatása.
  - d) Az olvasmány által keltett élmény megbeszélése.
  - e) Az olvasmány gondolatsoportonként való olvasása és tárgyalása.
    1. A török felszólítja Dobót a vár átadására.
    2. 1552 október 14-én az utolsó nagy ostrom.
    3. Az őrség leborul és imádkozik: Miatyánk, Isten...
    4. A vitézek elkeseredett erővel védik a várat.
    5. A török feltör a bástyán: az asszonyok is közbelépnek.
    6. A török rémülten menekül a falakról.
    7. A török megszökött a vár alól. A vár meg volt mentve!
  - f) Elmélyítés. Az egriek hálás szívvel köszönték meg a jó Isten segítségét.
- A vár védelmében hétszáz hős esett el. De együtt élnek ők egy szólás-mondásban, amit érteni fog mindenki, míg magyar lesz a földön. Hogyha valakit nagyon meg akar-

nak dicsérni, ezt mondják: „Kivívta az egri nevet!” Hazádnak rendületlenül...

III. Összefoglalás. Az olvasmány tartalmának összefüggő elmondatása.

A szemléltetésre kitett kép (a vár ostroma) megtekintése és megbeszélése.

1938. JANUÁR 2. HETE.

Számolás és mérés

IV. OSZTALY.

A tanítás anyaga: Hogyan mérjük a lapokat?

Nevelési cél: A pontos mérési készség kifejlesztése.

Szemléltetés: A tanterem padlója.

Vázlat.

I. Előkészítés. a) Számonkérés. A téglalap fogalmának felújítása. A kocka egy lapjának megmérése: négyzet. A négyzet és téglalap összehasonlítása. A hosszúságmértékek ismételése.

b) Célkitűzés: Mekkora a padló területe? Hogyan számítjuk ezt ki?

II. T á r g y a l á s. a) Eszméltetés. Súlyt csak súllyal, hosszúságot csak hosszúsággal, területet csak — területtal mérhetünk.

b) A területmérték egysége olyan négyzet, amelynek minden oldala 1 m. (Felrajzolása a táblára.) Jele = m^2

Ezzel azonban még nem tudjuk megmérni tantermünk padlójának területét, mert nem tehető rá pontosan az a terület, valami kimarad!

Mi van a méterben? 10 dm. Ha ennek a négyzetnek minden oldala 10 dm, hány négyzetdeciméter lesz ebben a négyzetben, amelynek minden oldala 1 m? Táblai rajz: a négyzetméternek négyzetdeciméterekké való felosztása. Ugyanakkor a tanulók a padlón rajzolnak ki pontosan egy négyzetmétert s azt osszák fel négyzetdeciméterekre. (Igy haladunk a négyzetcentiméter, majd a négyzetmilliméterre.)

Felírjuk tehát:

$$1 \text{ m}^2 = 100 \text{ dm}^2 \quad (\text{Jele} = \text{dm}^2)$$

$$1 \text{ dm}^2 = 100 \text{ cm}^2 \quad (\text{Jele} = \text{cm}^2)$$

$$1 \text{ cm}^2 = 100 \text{ mm}^2 \quad (\text{Jele} = \text{mm}^2)$$

Nagyobb terület mérésére még nagyobb területet használunk.

Ezek:

$$100 \text{ m}^2 = 1 \text{ ár} \quad (\text{Szemléltetése az udvaron}) \quad (\text{Jele} = \text{á})$$

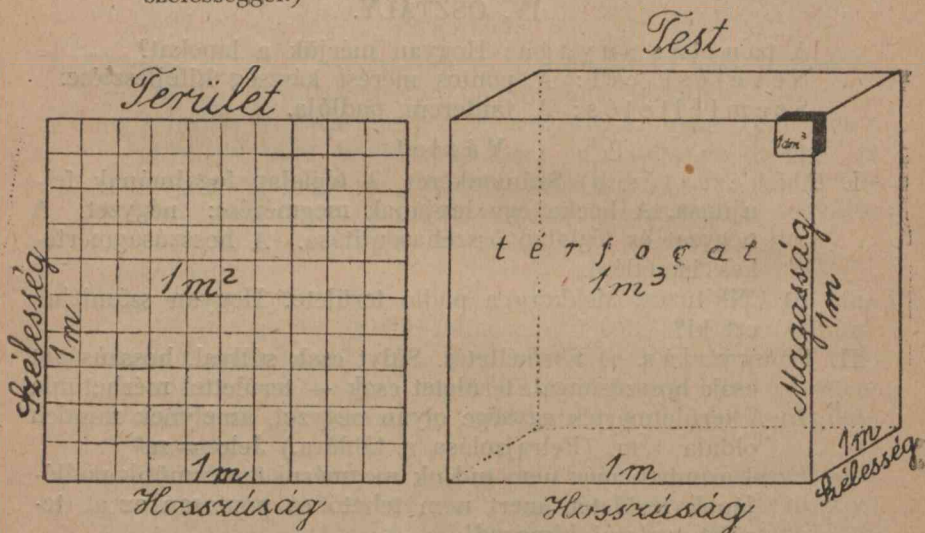
$$100 \text{ ár} = 1 \text{ hektár} \quad (\text{Jele: } 1 \text{ ha})$$

$$100 \text{ hektár} = 1 \text{ négyzetkilométer} \quad (\text{km}^2)$$

- c) A tanterem padlója hosszának és szélességének megmérése. Kisebbitett rajza berajzolando a füzetbe. A tanulók a négyzetes (hálós) füzetben felosztják a kapott téglalapot négyzetcentiméterekre, majd megszámlálják, hány van benne? Hogyan juthatunk erre az eredményre egyszerűbben, mivel a padoktól nem fektethetjük le a négyzet métert a padló egész területére?

Rávezetés: Számláljuk meg, hány cm a téglalapotok hosszúsága és szélessége? Nem találtak összefüggést e két szám és az eredmény között? (A hosszúságot megszorozzuk a szélességgel.)

- d) A téglalap területének kiszámítása. A téglalap területét úgy számítjuk ki, hogy a hosszúság mértékszámát megszorozzuk a szélesség mértékszámával.

A négyzet olyan téglalap, amelynek minden oldala egyenlő. Hogyan számítjuk ki a négyzet területét?

III. Összefoglalás. a) Begyakorlás. Különböző téglalapok (tábla, asztallap, könyvfedél stb.) területének kiszámítása.

- b) Házi feladat: A füzetben különböző méretű téglalapok területének kiszámítása négyzetcentiméteres beosztással ellenőrizve.

1938. JANUÁR 2. HETE.

Földrajz

IV. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: A Morva, Vág és Nyitra folyók vidéke.

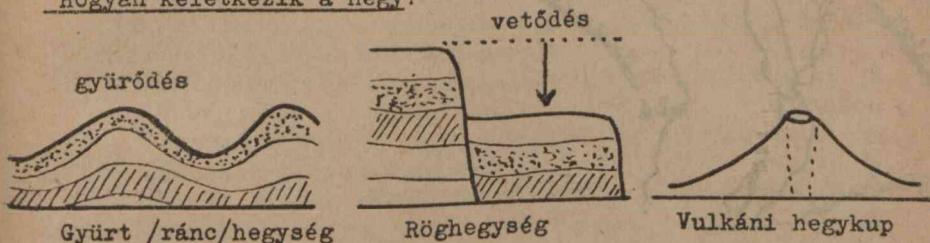
Nevelési cél: Az elszakított Északnyugati-Felvidék ma is magyar!

Szemléltetés: Táblai rajz — Hogyan keletkezik a hegy? Földfelszín formái, A Morva, Vág és Nyitra folyók vidéke.

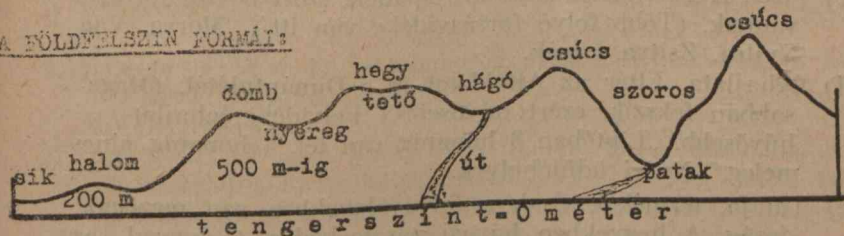
Vázlat:

- I. Előkészítés. a) Számonkérés. Lajta vidéke összefoglaló ismertetése. Vármegyei, városai.
- b) Célkitűzés. Folytassuk utunkat a most elszakított területen a Duna északi részén.
- II. Tárgyalás. a) A Kárpátok. Koszoru alakban övezi hazánkat. Dévénytől Orsováig kb. 1400 km. hosszú és 80–150 km széles hegyvonulat. Ezen húzódik a magyar határ. (Utalás: természetes és mesterséges határok.)

Hogyan keletkezik a hegy?

A FÖLDFELSZÍN FORMÁI:

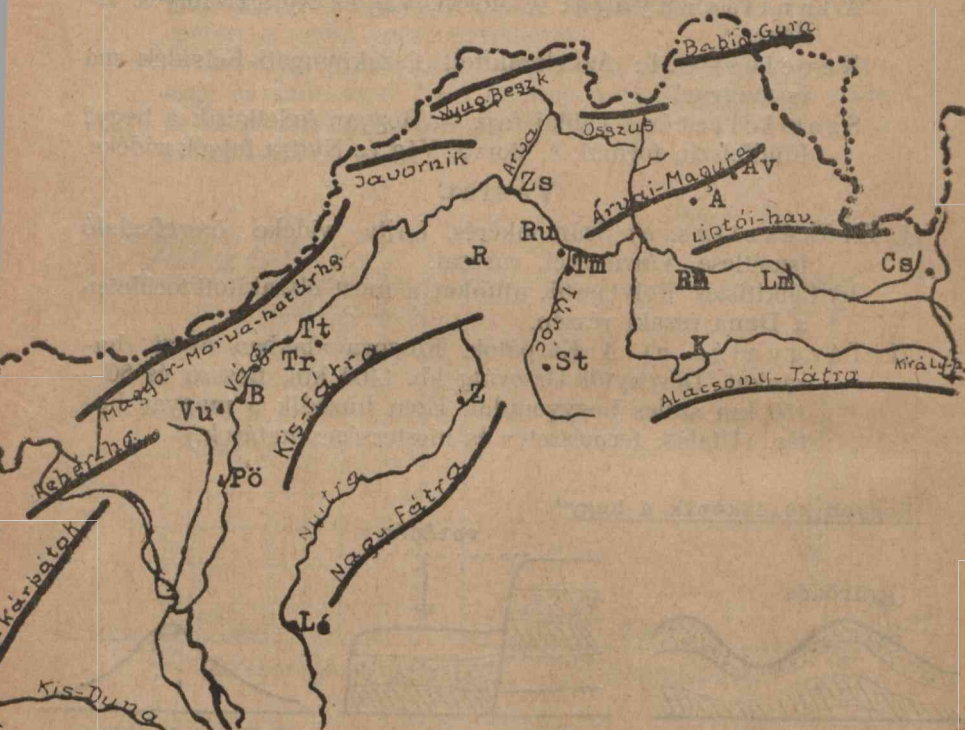
- b) A Morva, Vág és Nyitra folyók vidékének fekvése, felszíne. (Táblai rajz.)

A három folyó: Morva, Vág és Nyitra hegyláncok között folyik: Felszíne magas hegység, középhegység és folyóvölgyek, fennsíkok. Ezek növénytakarója.

Hegyei: Kis-Kárpátok, Magyar-Morva-Határhegység, Javor-nik, Nyugati Beszkidek, Osszus, Babja-Gura. Másik vo-

nulata az Árvai- és Liptói-Magura (havas). A Fehér-hegy anyaga mészkő, s a Vág-völgyi mészkőszirtek. (Kies várromokkal.) A Vág és Nyitra között van a Kis-Fátra, a Nyitrán túl keletre a Nagy-Fátra és Alacsony-Táttra húzódik.

- c) Vizei. A Felvidéken több a csapadék, ezért bővizű forrásai vannak. (Több folyó forrásvidéke van itt.) Morva, Vág, Nyitra, Zsitva folyók.
- d) Éghajlata. Eltér az Alföldétől és a Dunántulétól. (Magasabban fekszik, ezért hűvösebb.) Felvidéki éghajlat = hűvösebb. „Liptóban 8 hónapig van tél, 4 hónapig nincs meleg.” Nyári üdülőhelyek.
- e) Talaja, termékei. Csak a folyóvölgyekben van mezőgazdaság. A hegyekben havasi pásztorkodás. (Rászorul az Alföld búzájára.) Tej és gyapju hasznosítása, „liptói túró”. A vidék lakosságának árpából, vagy zabból van a mindennapi kenyere.

Lakossága. Magyar, tót és német (szász). A lakosság foglalkozása a folyóvölgyekben, földmivelés, feljebb állattenyésztés és erdőgazdálkodás (favágás, fausztatás, tutafozás.) Lécgerenda, deszka készítés. A fa kérégből jó cserző anyag.

készül. Hajlitott butorok (a Lükkfából). A felvidéki és alföldi lakosság egymásrautaltsága. (Az Alföldnek sok a gabonája és a zsirja, a Felvidéknek fából és ásványi termékekből van fölöslege.

- III. Összefoglalás. A hegyről tanultak összefoglalása. A Morva-Vág és Nyitra vidéke összefoglalása, különös tekintettel a táj megismerésére és a lakóhellyel való összehasonlításra.

Elmélyítés:

Zord, viharzó éjtszakákon
Sírva zúg a Kárpát orma:
S vészharangot kongat hozzá
Elhagyatott magyar falvak
Égrenező templomtornya.

(Finta S.: Kárpáti ballada.)

1938. JANUÁR 3. HETE.

Természeti és gazdasági ismeretek

IV. OSZTALY.

A tanítás anyaga: A kacsas és a lúd.

Nevelési cél: Az élőlények megfigyelésére való szoktatás.

Szemléltetés: Kép, táblai rajz.

Megfigyelésre utalás: Figyeljék meg a kacsas és a lúd járását, a hátsó végtagok helyzetét, repülésüket, úszásukat, mit és hogyan esznek, hogyan zsírozzák be tollaikat, hogyan szűresölik a vizet s hogyan buknak le benne, hogyan rázzák le tollukról a vizet? Tömés, tollfosztás. Figyeljék meg a leölt baromfi belső szerveit: a csőrt, begyet, légesővet (gége).

Vázlat

- I. Előkészítés. a) Számonkérés. A szarvasmarháról és sertésről tanultak felújítása.

b) Célkitűzés.

- II. Tárgyalás. a) A kacsas. Vízi madár. Teste csónakalakú (a vízi élelmódhoz alkalmazkodott). Tollruhája kettős, bőre alatt zsírréteg (a hideg ellen is jó védelmet ad). A tollzatában lévő levegőréteg könnyűvé teszi a vízben.

Tolla nem ázik át: a farka tövében faggyúmirigye van. Kísérlet = miért pereg le a víz a zsíros papírról? Lábai hátul vannak (evezés). Lában 3 ujja van s ezek között úszóhártya van kifeszítve. (Evező-lapát). Rossz repülő. (szárnyai rövidek.)

Tápláléka a vízből való: rovar, álca, békaporonty, apró hal, vízinövény. (Erre való a felső káva görbült hegye, a

köröm). Szereti az árpát, búzát, kukoricát s a korpával összekevert salátát és répalevelet.

A sekély, mocsaras vizeket szereti. Csőre a táplálkozás módjához idomult. Fejjel lebukik a vízbe s széles csőrével a mocsár fenekéről iszapot merít (görgöcsél). Az iszappal együtt apró állatkák jutnak szájába. Az iszapos vizet húsos nyelvével a csőr lemezei közti nyíláson kiszűrösi (szűri), míg az állatkák szájában maradnak.

Csak költés idején tojik. (Türelmetlen mama = otthagyja fiait, ezért sokszor tyúkkal költetik ki tojásait). Fiókái fészekhagyók.

Húsaért, zsírjáért és tolláért tenyésztik. Kukoricával hizlalják. (Tömik).

b) A lúd. Nagyobb a kacsánál. Lábai nem állanak annyira hátra, de nem is úszik és bukik olyan jól, mint a kacsá. Tápláléka leginkább fű és levél, ezeket éles szélű csőrével csipkedi le. Szereti a gabonát is.

Rendszerint a gúnár vezetése alatt libasorban járnak. Húsa és zsírja, de különösen mája ízletes, tolla is értékes. Töméssel hizlalják.

III. Összefoglalás. A kacsá és a lúd úszó állatok. Életük a vízben vagy annak környékén folyik le, ezért szervezetük is ehhez idomult. Milyen a testük alakja? Láruk? Szárnyuk? Mivel táplálkoznak? Miért tenyésztjük őket?

Tulajdonnév és köznév*

Miről tanultunk a múlt órán? — A főnévről. — Azt mondtam, hogy mára gyűjtsetek főneveket. — Vegyetek elő füzeteteket és diktáljátok, én majd felírom a táblára. (Külön írom a tulajdonneveket és külön a közneveket.)

TULAJDONNÉV

Mészáros Misi
Kókai Nóra
Tóth Magda
Magyarország
Mezőtur
Szolnok
Mátra
Berettyó

KÖZNÉV

apa
leány
gyermek
haza
lakóhely
város
hegy
csatorna

---

* Résziel szerzőnek Vezérkönyv a helyesírás és nyelvi magyarázatokhoz az elemi iskola I—II—III. osztályaiban című most megjelent művéből. Kapható szerzőnél, címe: Kókai Béla mezőturi rk. igazgató-tanító, Mezőtur. Ára 2 pengő.

Körös
Tisza
Bodri
Sajó

víz
folyó
állat
kutya

Két csoportba irtam a felolvasott neveket. Most vizsgáljuk ezeket! Itt minden név milyen betűvel kezdődik? — Naggyal. — Hát a másik csoportban? — Kicsivel. — Ennek bizonyára van is valamilyen oka. Hiszen ezek mind kicsodák? — Nevek. — Ugy van! — Nevek, egy csomó nagykezdőbetűvel, másik része kicsivel kezdődik. Vizsgáljuk hát, miért?

Tanító bácsi kérem, ezt már a második osztályban tanultuk! — Igaz. De, hogy jól megértésétek és soha el ne tévesszétek az írásban, figyeljetelek tehát.

Ha valamelyiktekhez szólni akarok, mit kell mondanom, hogy tudjátok, kihez beszélek? — A nevét. — Látjátok, ezért van mindnyájatoknak neve. Téged hogyan hívnak? — Te pedig jójj ki Mariska! — és ird fel a nevét! Melyik csoport alá írod? — Jól van! —

Minden gyermeknek hány neve van? — Nekem is két nevem van? — Melyik az? — Mind a két név az enyém, a sajátom. Senki sem veheti el tőlem, tehát úgy is mondhatom, hogy az én tulajdonom. A tulajdonnevem. Neked mi a tulajdonneved? — Hát édesapádé? Édesanyádé? — Testvéreidé? —

Gyermekek! ezen névből csak egy van, ezt mindenki jól jegyezze meg magának, nehogy úgy járjon, mint a csacsi.

Mivel ez mindenkinek a sajátja, a tulajdonneve, megkülönböztetésül a többi névtől, mindig nagybetűvel írjuk.

Csak az embereknek van tulajdonneve? — Vizsgáljuk tovább a csoportot! — Azt látjuk, hogy: Magyarország. — Ez minek a neve? — Hazánknak. — Hány hazád van neked, Böske? —

Lássuk tovább. — Mezőtur. — Hát ez minek a neve? — Lakóhelyünknek. — Hány Mezőtur van? — Miért irtam tehát nagy betűvel? —

(Igy megyünk végig a tulajdonneveken.)

Gyermekek! — most vizsgáljuk a másik csoportot. Ezeket milyen betűvel irtam? — Olvasd el az elsőt! — Apa. — Ki diktálta ezt a szót? — Csak neked van apád? — Lássátok, az összes apáknak ez a közös nevük. Tovább olvass, Mariska! — leány — Majd: gyermek. — Nézzétek! — csak itt, ebben a teremben hány gyermek van.

Meg tudnátok-e már mondani, hogy miért írjuk ezeket kisbetűvel? — Mert sok van belőlük. — Milyen nevek ezek? Közös nevek. —

Bizony baj lenne az — gyermekek —, ha minden asztalnak, széknak, padnak megvolna a maga tulajdonneve. Egész életünkben sem bírnánk megtanulni azt a sok nevet.

(Végighaladunk így a táblára írt neveken.)

Összefoglalás. Most már fölérünk is írom a nevüket. Mit írjak ide, az első csoport fölé? — Helyes. Ezek a tulajdonnevek. Mit kell ezekről megjegyeznünk? — Ti se feledjétek ezt el soha! — Hát ide mit írjak? Ezek milyen nevek? — Ugy van. Ezek közös, vagy röviden köznevek! — Milyen betűvel írjuk őket? — Miért? —

Vegyétek elő az olvasókönyveteket! Melyik olvasmányt tárgyaltuk legutóbb? — Keressétek ki, a 43. oldalon van.

35. CSÖRSZ ÁRKA.

Borsod és Heves vármegyék határán mély ároknyomot őriz a rónaság. Az árok a Tiszától a Duna felé húzódik. Óriási eke tudna csak ilyen hatalmas barázdát szántani. A nép Csörsz árkának nevezi. Szép monda szól róla.

Olvasd el a címet, János! — Milyen árokról lesz itt szó? — Hogyan hívják ezt az árkot? — Csörsznek. — Milyen név ez? — Milyen betűvel írjuk tehát? — Itt is naggyal van? — Igen, de nemcsak azért, hanem mivel a mondat első szava is.

Tovább! — Mely szavakat írták itt nagybetűvel? — Borsod és Heves. — Miért? — Miknek a nevei ezek? — Hogyan hívják a mi megyénket? — Írd fel a táblára! — Milyen betűvel kell leírni? — Milyen név ez? —

Keressünk itt más főnevet is! Van itt elég! — Ezeket milyen betűvel nyomtatták? — Miért? —

Gyakorlásul most magatok keressétek ki a tulajdonneveket tovább és írjátok be a füzetetekbe!

*

Olvasd fel a tulajdonneveket a füzetedből! — Elég! Te is olvasd fel, Erzsi? — Nagyon jól van! — látom, szépen kiirtátok a mult órán az olvasmányból.

Figyeljétek most egy kicsit ide! Az lesz a derék gyermek, aki meg tudja mondani, melyik a legszebb tulajdonnév? — Gondolkozzatok csak! Ő ad nekünk minden testi, lelki jót... Isten! — A jó Isten! — felelik a gyermekek. Ezt bizony nehezen találtátok ki.

Most mást kérdezek. Isten után mit kell szeretnünk legjobban? Törjétek hát rajta a buksi fejetekeket! — (Találgatják.) „Hiszek egy Istenben, hiszek egy...” mondom csendesesen. — A hazát! — mondják. — Ugy van! de ez nem tulajdonnév ám. Hazája mindenkinek van. De hogyan hívjuk a mi hazánkat, országunkat, amilyen nincs több sehol a nagy világon? — Magyarországnak! — mondják csillogó szemmel.

Soha se feledjétek, hogy a legszebb tulajdonnév: Isten és Magyarország! — A jó Isten vigyáz Magyarországra is és visszaadja régi nagyságát, ha ti jók, engedelmesek, szorgalmasak

lesztek és imádkoztok Óhozzá. — Tegyük meg ezt most is!

Hiszek egy Istenben,
Hiszek egy hazában,
Hiszek egy isteni örök igazságban.
Hiszek Magyarország feltámadásában!

Begyakorlás. Irjátok le társaitok nevét! — Gyűjtsetek tulajdon- és közösneveket!

Tollbamondás. Eresz alatt fészkel a fecske. Legszebb ország Magyarország. Hazánk fővárosa Budapest. A mi vizünk a Berettyó. A Tiszába sok folyó ömlik. Iskolánk a Szabadság-téren van.

Kókai Béla.

M E S E D É L U T Á N

— A becsületes köteleességteljesítésről. —

Első a köteleesség

Erdély határánál, Zsibó helység mellett táborozott 1705 novemberében a kuruc csapat bizakodó kedvvel, nagy győzniakarással.

A fákról már lehullottak az elsárgult levelek, a nemrég még lombdus büszke jegenyék ágai úgy meredeztek az ég felé, mint leégett házak üszkös garendái: feketén és reménytelenül.

Annál nagyobb volt a vigság, a heje-huja dáridó a kuruc vitézek között. Harcra volt kilátás, annak pedig ökelmének mindenkor nagy barátai voltak, mert hiszen a labancot ütni, csodálatos gyönyörűség volt számukra. Harsogott is a tárogató, zengett a dal, a boroskupák pedig állandóan üresek voltak. Mikor a jókedv a legnagyobb fokra hágott, a mulatozók közül hirtelen felállott egy vézna, sápadtarcu vitéz, Fegyverneki Sándor és kipirult arccal, tűzbenégő szemekkel szavalni kezdett:

*...Kiontatom vérem apámért, anyámért,
Megöletem magam szép gyűrűs mátkámért.
Meghalok én még ma magyar nemzetemért...*

De itt a jó vitéz is megállott. Nem tudta folytatni, mert elnémitotta a zokogás. Erőtlenül ült le a lóva mellé és nagyokat sóhajtott. De nem sokáig maradt egymagában, mert néhány perc múlva megjelent legjobb barátja, Sámson Gábor.

— Mi bajod lelkem, kis komám? — Talán a bor szállott a fejedbe, vagy bizony az édesanyád szoknyája mellé vágyódsz?

Fegyverneki felsóhajtott.

— Eltaláltad, kenyeres pajtásom, ő utána vágyom. Nem láttam már három egész esztendeje. Ne csodálkozz hát, ha utána vágyom, ha becéző hangját szeretném hallani...

Gábor megvakarta a tarkóját.

— Tyü, ez már nagy baj, igen nagy baj. De hallgass csak ide! Nekem van egy jó gondolatom. Ül fel hamar a lovadra és addig le ne szállj róla, amíg haza nem érkezel. Ha keresni találnak, majd valahogy kimentelek.

Fegyverneki felhördült.

— Nem!... Azt már nem!... Hogy én engedelem nélkül hagyjam el a helyemet?... Soha! Első a kötelesség!...

Gábor erre megvonta a vállát és csak ennyit mondott elmenőben:

— Hát tudod, ha az én édesanyám élne és látni akarnám, bizony elszöknék hozzá, ha fel is akasztanának érte! No, de elég a szóból, már hívnak a cimborák, mennem kell...

Sándor egyedül maradt. Gyöttrődött szegény: harcolt benne az édesanyja utáni vágy és a kötelességérzet. És hosszú tusakodás után mégis — az édesanyja győzött. Felugrott helyéről, fölpattant lovára, s a mulatozó táborra vissza se nézve, elnyargalt haza, az annyira látni óhajtott édesanyjához...

Órákhosszat rohant eszeveszetten: már nemcsak a lóról, de a gazdájáról is patakokban folyt a veríték. Sándor komoran, összeszorított szájjal ült a nyergében. Nem tudott felvidulni még arra a gondolatra sem, hogy nemsokára látni fogja az édesanyját.

— Hát kuruc vitéz vagy te, vagy sehonnai bitang? — jajdult föl a lelkiismerete. — Nem szégyenled magad, Sándor!... Bizony, én röstelem a dolgot és szívből megvetlek!...

Sándor hirtelen megállította lovát.

— Elég! — hördült föl. — Nem, nem bírom a szemrehányást. Forduljunk vissza pejko lovam s ahogy csak a lábaid bírják, fuss vissza a táborba. Az édesanyám megbocsát, tudom, ha elmondom neki, hogy a kötelességért még őt sem akartam látni.

Azzal már vágatott is vissza. És olyan sebesen, mint ahogy elindult, visszatért a táborba. Jókor érkezett. A kurucok már javában verték a labancot. Sándor közéjük rugtatott. Kitértette kardját, az acélpenge megvillant a nap sugaraiban s ahová ütött, elszállt az élet. Így még kuruc talán sohasem harcolt, mint ez a vézna, sápadt-arcu vitéz, Fegyverneki Sándor. De meg is adta az árát! A labancok látva a keményöklű kurucot, közrekapták és a bátor leventét halálra gázolták, mivel fegyverrel hozzányúlni egyiknek sem volt bátorsága.

Bizony, a hős Fegyverneki Sándor ott esett el a csatatéren... Hazáját végtelenül szerető lelke már ott áll az Isten ítélőszéke előtt.

A Mindenható szeretettel végignézett az immár megtért lelken és csöndesen megszólalt:

— Mit műveltél a földön, fiam?

— Nem igen sokat, Teremtőm, mert nem volt rá időm. Hiszen még fiatal vagyok. De azért egyet mégis tettem: meghaltam a magyar szabadságért...

— Derék gyerek vagy, Fegyverneki Sándor — szólott hozzá az Ur, — mától kezdve itt a helyed a jobbomon. És... nem sajnáltad otthagyni a földet, jó vitéz?

— De igen, én Istenem... a porba tiport magyar szabadságot... és... az én édes... rég nem látott anyám!...

Az Ur most gyöngéden magához ölelte a vergődő lelket és a messzeségbe nézve mondta:

— A magyar szabadságot ne féltsd, fiam, mert arra én vigyázok. Nyugodj hát meg... Az édesanyád?... Ő pedig már régen itt van a mennyekben és vár reád... Im, nézz csak oda, kit láatsz ott, az angyalok között szelíden és mosolyogva?...

Sándor remegve az angyalok felé fordította tekintetét.

— Édesanyám! — sikoltotta.

Az anyja magához szorította a drága gyermeket és könnyek között mondta:

— Igen, igen, mindent láttam, drága fiam... derék fiu és vitéz magyar kuruc voltál, teljesítetted kötelességed... De most már el nem hagyjuk egymást soha, soha, én édes, egyetlen fiam, soha...

Arató Béla.

Hangyák

Régi zsombék ősi réten,
Rég ideje jól ismérem,
S rajta elcsudálkozom;
Hogy tizedelt törpe népe,
Hogy fölérez évrül-évre
Hithirdető tavaszon.

Életüket tizedelte
Hitetlen tél irtó lelke,
S összefognak — kevesen.
Utat vésnek, tetőt vernek,
Soha-soha nem hevernek,
Épitenek csendesen.

Ősi rétet méricskélük,
Láncot huznak, szét is méri,
Karót vernek, — hasztalan, —
Kerítést is vonnak végül:
A zsombék csak újra épül, —
Amig igaz hangya van!

Móra István.

Lusta Bandi

Bandi nagyon lusta, aluszékony fiu. Hiába kérleli édesanyja:
— Ird meg a leckét, édes fiaeskám.

Reggel édesapja, az édesanyja s a ház minden népe sem tudja kiverni az álmot a Bandi szeméből. Valahogy aztán mégis csak kihúzzák az ágyból, de már a cipő fűzése alatt újra elalszik. Ezért aztán Bandi nap-nap után elkésik az iskolában.

Szegény édesanyja már a doktor bácsihoz is elvitte. De a jó doktor bácsi csak legyintett a kezével s ezt mondta:

— Kutyabaja sincs Bandinak! Vagyis mégis van egy nagyon nagy betegsége: halálosan lusta! Tessék minden este nyolckor lefektetni.

Bandi délután egyedül maradt otthon. Mit csinált, mit gondolt...

tok, a mi Bandink? Persze, hogy megint aludt, még hozzá éppen a számtanfűzetére borulva.

Hiába kötötte lelkére az édesanyja:

— Tanulj Bandi fiam, ird meg a leckédet szépen, akkor holnap elviszlek a cirkuszba, meg a cukrászdába is. Még ki sem tették a lábukát az ajtón, máris elaludt.

Egyszer csak, no nézd csak! a számtanírka lassan kicsúszik a Bandi könyöke alól s csodák csodája! a számok kibujnak a lapok közül, két lábra állnak, átalakulnak apró emberkéké, körülveszik az álmélkodó Bandit, majd rátelepednek a fülére, szemére orrára, körülülnek a fejébuját, belekapaszkodnak a hajába. Egy nagy pókhasu hatos meg éppen a torkára telepedett! Bandi fuldokolva kapkodott levegő után.

— Mivel büntessük meg ezt a lusta, haszontalan gyereket, — kérdezte egy tekintélyes kilences társaitól —, látjátok, már ismét elaludt a leckeírás közben!

— Szaladjunk el, fussunk el — nevetett a sovány egyes.

— Én a tanító ur noteszába bujok, a Bandi neve mögé — vihogott az ötös.

— Jaj, de jó lesz! — vigyorgott a hetes.

Csufondáros hahotába törtek ki a számok. Körültáncolták a Bandi fejét, csak éppen a kövér hatos nem mozdult a torkáról, nagy kényelmesen üldögélt ott. A többiek még énkelték is táncolás közben:

*Aki lusta, aki rest,
Nem érdemli a levest,
Ki nem írja meg a leckét,
Nem kap cukrot, se tejecskét.*

A tintatartó is beleszólt a vitába. Csak úgy fröcsköli haragjában a tintát az alvó Bandira, a szőnyegre, a fehér csipketakaró már tiszta kékes-lila folt ugys!

— Eddig mindenki megbecsült, a költők velem írták örökbecsű verseiket. Az emberek leveleiket édsanyjuknak, apjuknak, barátaiknak, akiket szeretnek, mind velem írták. Nélkülözhetetlen voltam a tudós asztalán, csak ez a tacsó gyűlöl. Nem viseli gondomat!

— Engem is állandóan rongál, — ugrott ki a toll Bandi kezéből az asztal közepére, — mert lusta, akárcsak a disznó.

Erre aztán felébredt az alvó Bandi is. Nini... a számok ott feketélték az írkában, sőt csodák csodája, a tintatartó is békésen állt a disznó asztalon.

— Jaj, de jó, hogy csak álom volt az egész! — motyogta Bandi. Azzal felkapta a tollat a földről, s szépen megcsinálta a feladatot.

Gondolhatjátok, hogy ettől a naptól kezdve csak éjjel aludt a Bandi gyermek, nappal pedig tanult szorgalmasan, mert nagyon félt, hogy ha továbbra is elhanyagolja kötelességét, újra felébrednek a számok s a nagy kövér hatos újra rátelepszik a torkára!

Palatábla

Bizony rossz csont Pali gyerek,
Nem tanul és csak ténfereg.
Huncutságon jár az esze,
Aztán elfut: Fogj meg, nesze!

Megkinozza, hol csak lehet,
Cirmos cicát, lovat, ebet,
Szívében nincs csepp irgalom,
Erről szól most az én dalom.

Egy cica ül a padláson;
Szól Pál: Mit tudsz? No, had' lássam!
Mért tanuljak csak én csupán,
Te meg maradj ilyen bután?

Mert bolond, ki leckét ír most,
Megtanítom inkább cirmost.
Gyere ide, palatábla! —
S ráköti a macskalábra.

Megrémül és fut a kandur,
Mintha kergetné száz pandur,
S vele fut a palatábla,
No, most épp a falba vágta!

A tábla jó nagyot koppan,
S széthull apró darabokban.
Felkiált most Pali: — Jaj, jaj!
Mit is tettem! Itt a nagy baj!

Apja vette, nincs egy hete,
Próbálgatja, hogy lehet-e
Összeragasztani újra,
Csupa csiriz már az ujjá.

De hiába, haj, hiába,
Nem lesz abból palatábla.
Sóhajtozza sirva, folyton:
»Hej, mi is vár én rám otthon!«

Apja szól majd: Jer, te vásott!
Erzi is már a virgácsot.
Nem szeretnék majd ott lenni,
Ugy-e, te sem, Pista, Emmi?

Feleki Sándor,

TESTNEVELÉS

Tornaünnepély gyakorlata

SZILÁGYI GYULA

áll. polg. isk. tanár, testnevelő tanár.

Többek kívánságára közöljük az alábbi gyakorlatokat, amelyek az elemi iskola I., II. és III. osztályu tanulói számára készültek s tornaünnepélyen előadhatók.

I. GYAKORLAT.

- I. 1. Jobb kilépőállás előre, páros karlendítés oldalsó középtartásba.
2. Szünet.
3. Szünet.
4. Szünet.
- II. 5. Törzsfordítás jobbra, páros karhajlítás tarkóra.
6. Szünet.

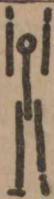

7. Szünet.
 8. Szünet.
 III. 9. Negyedfordulat balra (a talpakon), páros karütés oldalsó középtartásba (törzsfordítás előre).
 10. Szünet.
 11. Szünet.
 12. Szünet.
 IV. 13. Alapállás.
 14. Szünet.
 15. Szünet.
 16. Szünet.

I.

			alap. old.
1 2 3 4.	5. 6. 7. 8.	9. 10. 11. 12.	13. 14. 15. 16.

II.

			alap. old.
1. 2. 3. 4.	5. 6. 7. 8.	9. 10. 11. 12.	13. 14. 15. 16.

II. GYAKORLAT.

- I. 1. Bal lépőállás előre, páros karlendítés mellsőtartáson át magastartásba, (tenyerek előre).
 2. Szünet.
 3. Szünet.
 4. Szünet.
 II. 5. Bal láblendítés hátra, térdelés a baltérdre, páros karhajlítás tarkóra.
 6. Szünet.
 7. Szünet.
 8. Szünet.

III. 9. Térdnyújtás terpeszállásba, negyedfordulat balra a talpakon, páros karütés oldalsó középtartásba. (Tenyerek le.)

10. Szünet.

11. Szünet.

12. Szünet.

IV. 13. Alapállás.

14. Szünet.

15. Szünet.

16. Szünet.

(A gyakorlatot négyszer körül végeztetjük. Zenéje: Pándy: Magyar tornász induló.)

Tündérfátyol

Magyar mesejáték gyermekeknek. Három felvonásban.

Irta: Várdótfalvi SALAMON LASZLÓ tanító.

Személyek:

Fejedelem.

Udvarnagy.

Fejedelemasszony.

Harsonás.

Hajnalcsillag.

Mesetündér.

Jószivü Királyfi.

Felhőkirály.

Gergő.

Álomtündér.

Látó.

Feledés tündére.

Igric.

Pásztorleány.

Pásztorok és Pásztorleányok, mint élőkép szereplői.

ELSŐ FELVONÁS.

A Fejedelem trónterme. Márványfalak. Diszítések aranyozva. Balról Fejedelem széles trónszéke. Jobbról, balról kisebb trónszék Fejedelemasszonynak és Hajnalcsillagnak. Jobbról, szembe ezekkel, díszes szék Jószivü Királyfinak.

Első jelenet.

Fejedelem. Fejedelemasszony. Hajnalcsillag. Jószivü Királyfi. (Öltöztetik, mint a mesében, színes és ragyogó. A trónszékekben ülnek.)
Udvarnagy. (Jobboldali kijárat mellett áll.)

Fejedelemasszony: (Becéző gyöngédséggel simogatja Hajnalcsillag arcát.) Szomorú mesét nem meséltem én, amidőn a bölcsőd rengetém. Ajakam vidám dalt dalolt neked, nem szomorú, fájó éneket! Szemed mégis könnyes, arcodon ború. Kicsinyke leányom, miért vagy szomorú?

Hajnalcsillag: (Hófehér ruhában. Fején aranyabroncs, közepén egy csillaggal.) Ne kérdezz anyám, meg nem mondhatom, hogy a szívem miért fáj nagyon...

Fejedelem: (Udvarnagyo-hoz.) Jöjjenek a mulattatók!

Udvarnagy: (Meghajol.) Parancsodra, felséges fejedelem! (Kijárja a jobboldali ajtót.)

Második jelenet.

Látó. Igric. Gergő. (Székely nemzeti viseletben jönnek és a trón elé állanak. Meghajolnak.)

Látó: Felséges Fejedelem! Nevem Áron bá', a látó! Megmondom a jövőndöt! Olvasok a fűszálak rezdüléséből, felhők járásából, napnyugvásból, holdkelésből s a csillagos égről! Látom titkait e teremtettségnek, jeleket látok, mik előttetek rejtve vannak, ám én róvásfámra róvon s jót, rosszat olvasok belőlük...

Igric: Simon vagyok, felséges Fejedelem, a hegedős! (Felmutatja a kezében lévő kobzot.) Áron bá' látásait csengő-bongó szavakba öltöztetem, cifrázom, szépitgetem s mellé pengetem kobzomat... Éneket éneklek a felhőkirályról, a ködvitézekről s a tündér fátyoláról...

Gergő: Gergő a nevem — felséges Fejedelem —, Erdőntalált Gergő! (Egy pásztorfurulyát mutat fel.) Ebben a jávorfafurulyácskában vagyon a tudományom! Kacagtatom s rikatom véle a népeket.

Fejedelem: Kezdjük a vidámján! Lássuk, mit tudsz!

Gergő: (Szinközépre megy, szembe a trónnal. Furulyázik, majd elbeszélő hangon.) Magos hegyeken tündérvár, arra csak a tündér jár. Tündérfátyol lengedez, szívemben dal gerjedez! Átlépjük a vár fokát, elhozzuk a fátyolát! Járjad lábam, mondjad szám, kacagj, kacagj királylány! (Furulyázik és táncol.)

Hajnalcsil'ag: (Kutatva vizsgálja Gergőt.) Mi ruha az, ami rajtad vagyon?

Gergő: (Végig néz magán.) Ez é? Ez a gunya? Hát ez csak amolyan egyszerű paraszti gunya...

Hajnalcsil'ag: (Tünődve.) Hol láttam én ilyen ruhájú embereket? (Gergőhöz.) Mely országban viselnek ilyen öltözetet?

Látó: (Hajnalcsil'aghoz.) Jártál é valaha — fenséges kisasszonyom — azon a földön, ahol havasfejú hegyóriások aljában őrt állanak a zö'd fenyük? Ott, hol ez a legény (Gergőre mutat.) ...először látta meg a felkelő napot?

Hajnalcsil'ag: (Tünődve.) Nem! Nem jártam soha!

Látó: (Komoly magabizással.) Én mondom neked, s bizonynal bizonygatom, jártál, de nem éberen! (Igrichez.) Simon hegedős! Bontsd tovább a rejtély fonalát!

Igric: (A koboz hurjain végigfutnak ujjai.) Ha leszáll az este fekete palástba, Mesetündér suhan szerte a világba. Ködselyem ruhája... Leng, lógob a fátyla. Azt, kinek arcára teríti a fátylat, elhagyja a jókedv, s megszállja a bánat s varázsos ígézet. Lát szomorú képet. Rabbilincsbe fűzve messzi ország népe. Bánatos danája szerte száll az éjbe...

Hajnalcsil'ag: (Kariját megállástjelzően emeli.)

Látó: Megállj Simon hegedős, ne tovább!

Hajnalcsil'ag: (Mintha ködös messziségbe tekintene.) ...lát szomorú képet? Rabbilincsbe fűzve messzi ország népe... bánatos danája szerte száll az éjbe... Hol láttam én ezt? Hol lakik ez a nép s mi a reeve?

Igric: ...Merre van az utja? Csak a tündér tudja! Mi neve e népnek, tündérfátyol rejti. (Jól kihangsúlyozva.) ÁLMÁBAN ki látja, éberén felejtli!

Hajnalcsillag: (Összerázódik, mint aki álmából ébred. Csodálkozva néz szét.)

Igric: (Folytatólag, szünet nélkül.) Feledésnek könnye, sűrűn bele-szőve. Ragyogó naptányér amerről feltámad, ott, ki feltalálja magos tündérvárat s elhozza a fátylat... megszűnt a varázslat...

Hajnalcsillag: (Mintegy önmagának.) Csillagos égen gyémántos ut... Mesék tündére járja. Suhan az éjben ködbeveszön s leng, lobog utána fátyla! Csillagos égről, ha száll felém s arcomra hull a fátyol, bánatos álm suhan elém s utána a szívem gyászol... (Kevés tündődés után.) Értem! Most már értem! Látok szomorú álomlátást, mire ébren emlékezni nem bírok, csupán fájó szívem az emlékeztető! (Síró, de mégis parancsoló hangon.) Hozzátok el azt a fátylat és tépjétek darabokra!

Jószivű Királyfi: (Felemelkedik helyéről.) Szavad parancs szépséges Hajnalcsillag! (Szinközépre megy.) Ragyogó naptányér amerről feltámad, megkeresem én ott azt a tündérvárat... Eltépem a fátylat...

Látó: (Tiltakozva emeli kezét.) Szavad ne feledd vitéz Királyurfi! Ha eltéped a fátylat, ujat sző helyébe a Mesetündér! Szövi-szövögeti bánatkönnnyből, feledésből s belészövi ama szenvedő, rab nép sejtve-sejtett nevét. Ha megszerzed a fátylat, ne szaggasd szerte, ne szórd a szelekbe! Hozdd el a fejedelmi várba, hogy titkát fejthessem!

Jószivű Királyfi: Mondd, te bölcs öreg, merre keressem a Mesetündér várát, hogy haszontalanul ne járjak be országot-világot? Mely tartomány az, s mily nevű nép lakja a helyet, ahol a Mesetündér vára áll?

Látó: Vitéz Királyurfi, az a nép a Mesetündér népe! Az az ország a mesék országa, hol apró tündéreké folyton-folyvást fonják-szövik a mesefonalat...

Gergő: (Nagyot fohászkodva.) Az a nép az én népem... az az ország az én hazám.

Jószivű Királyfi: A nevét mondd hazádnak! Hogyan nevezik mépedet?

Gergő: Nem tudom, uram!

Jószivű Királyfi: (Csodálkozva.) Nem tudod hazád nevét?

Látó: Az az ország varázslat alatt vagyon! Nem mondhatja ki senki a nevét!

Jószivű Királyfi: (Gergőhöz.) Megismernéd-e azt a népet? Azt a földet? Ráösmersz-é, ha megtaláljuk?

Gergő: (Bizonykodva.) Meg én, felséges Királyurfi! Bizonynal mondom, hogy meg!

Jószivű Királyfi: Velem jössz fiu! (Fejedelemhez.) Felség! Ha nem veszed rossznéven, én nyomban indulok! Sietek, hogy leánykád arca ne legyen sokáig szomorú! Röppenjen fel arra hamarosan az öröm hajnalpirja s csendüljön ajakán a dal. (Hajnalcsillaghoz.) Kö-

szöntlek bucsuszóval szépséges Hajnalsillag!

Hajnalsillag: (Jószivű Királyfihoz lépdel.) Ég áldása kíséren, jószerencse vezéreljen utadban Jószivű Királyfi! Türelemmel várok rád. Várok s várakozom mindaddig, míg kertemben el nem hullatja szirmát az utolsó piros rózsza is... Siessetek, mert lehet, hogy az utolsó rózsával magam is elhervadok...

Jószivű Királyfi: Megyek, mert akarom, hogy csillogjon szemedben a boldogság csillaga, megyek, mert akarom, hogy a jókedv dala zendüljön ajkadon, megyek, mert fáj nekem a te szomorúságod!

(Függöny.)

MÁSODIK FELVONAS.

Havasi táj. Tisztás. Jobbról és balról szálfenyők és borókabokrok között bejárat. Jobbról, háttér felé hatalmas pad, részben sziklakövekből, részben gyalulatlan fenyőfadesztrákából összeróva. Zöld moha borítja. Háttértávlatban hósiptás havasok, közelebb meredek és megmászhatatlannak látszó szirtfokon várrom. Pirosuló esthajnali fény. Csilingelő csengő és kolompzó hallatszik.

Első jelenet.

Látó. Pásztorleány. Pásztorfiúk és Pásztorleányok. (Havasi pásztorok ruhában. Férfiak öltözete olyan, mint Gergőé, a leányok részben torockói, részben csíkvidéki népviseletben.)

Látó: (Középtájon egy kis tüzeske mellett szalonnát pirit.) No csibécskéim! Miről meséljek nektek? A hétfejű sárkányról é, avagy tán biz a vasorru bábáról?

Pásztorleány: (A legszebb a leányok között. Ruhája is a legdiszesebb.) Régtől ígéretet már Nagypóka a mesét a Felhőkirály bánatáról. Szépen kérjük, ha elmondaná!

Látó: No jó! Legyen óhajtasztok szerént! Hallgassátok hát a mesét a Felhőkirályról! (Elbeszélő hangon.) Felhőparipán a Felhőkirály nyugodalmat sehol nem talál. Üveghegyeken átviszi a szél, Óperenciákon tulra ér... Síró szellő szárnyán néha haza száll Mesék országába a Felhőkirály... Szétnéz a hegyen, jár a völgybe lenn, könny hull a szeméből és tovább megyen... Ki mondja meg? miért hull a könnye bús Felhőkirálynak?

Pásztorleány: (Elölép.) Én már kitaláltam! Csillagos égen fénylő nagy ut. Felhők királya járja. Fénylő nagy uton a Felhőkirályt Meséknek országa várja. Kőparipákon, szélvészlovon száguld elő a népe, éjtelen éjben, csillaguton, hogy a védtelent védje. Kőparipákon, szélvészlovon csillagos utat járva, Meséknek népe a Felhőkirályt hiába... hiába várja!

Látó: (Tovább folytatja.) Felhőparipán egymagába jár... Vitézet sehol nem talál! Fellegek között rozsdás kürtje szól, harcossai nincsenek sehol... Viharos éjjelen, mikor haza száll, Mesék országába bús Felhőkirály, szétnéz a hegyen, jár a völgybe lenn, búsan harsog kürtje és tovább megyen... (Bevégzi a szalonnázást.) No, édes egy fiókáim, szeggyétek-vegyétek a sátorfátokat! Tereljétek a nyájakat az esztenába s tük is huzódjatok be kalyibátok mélyire! (Kezével

ernyőzi a szemét s néz a háttér irányába.) mert a Tarajszikla felett gyűlnek a felhőlovasok! Szélvészvitéz is bocsájtja már ki a szélcsikókat! Fertályórán belül olyan égszakadás-földindulás leszen e helyt, hogy csak no!

Pásztorleány: Igaz szívből köszönjük a szép mesét, Nagyapóka!

Látó: Jószívvvel, te kis Futri Kata! No csibikéim, kotródjatok hát tüstént, mert mungyarást hátrakötöm a sarkatokat!

(Pásztorleány. Pásztorok el jobbra és balra.)

Második jelenet.

Jószívu Királyfi. Gergő. (Balról jönnek.)

Gergő: (Szétnéz.) Fenyűfák! Az erdön málna, szamóca, s vargánygomba... Piros pettyes halacs kák a kristályvizű patakokban s fehér hősipkát viselnek a vén hegyek! (Jószívu Királyfihoz.) Ugy nézem Királyurfi... helyt vagyunk! (Örömkialtást hallatva pillantja meg a várromot. Mutat.) Ügyelj csak oda uram! Mihók legyenek, ha az nem a tündérek vára ott!

Jószívu Királyfi: (Látóhoz.) Mondd jó öreg, nem a Mesetündér vára az az omladék amott a szirten?

Látó: Jól vélekedel uram! Valóban a Mesetündér vára az...

Jószívu Királyfi: És mondd jámbor öreg, hány óra járásnyira vagy on ide az a vár? Elérjük-e még napszállat előtt?

Látó: Fertályóra járás a szemnek, de örökkéig tartana a lábaitoknak...

Gergő: Már osztán mért?

Látó: Ha csak szálló madárként szárnyat nem bontotok, másként oda fel nem mentek, mert azt az utat csakis a Felhőkirály járja szélvészparipákon... A Mesetündér várába halandó ember nem mehet... De ne essetek kétségbe! Hol nagy a veszély, közel vagy on ott a segedelem! Regélek nektek egy öreg regét! Figyelmezzetek reá s utána, ha tudtok, hát cselekedjétek... (Mesél.) Magos tündérvárnak rejtve-rejtett utja. Merre az ösvénye, Felhőkirály tudja... mikor éjféltájon átrepül a váron. Villám a szablyája, köd a paripája... Magos tündérvárban Mesetündér várja. Selyemkőd ruhája, leng-lobog a fátyla. Zúgó szelek szárnyán, felhőparipákon, csillaguton szállnak által e világon... s éki hívja, annak e'ébe suhannak! Kiáltásatok nevét a Felhőkirálynak, mikor ködvitéli errefelé szállnak! Kérve-kérő szóra, a Tündért lehozza...

Jószívu Királyfi: Hogyan mondtad, jó öreg? A Tündért lehozza? Való ez?

Látó: Való igaz ez uram! A Mesék országában jársz most! Más itt a törvény, mint amoda kívül! Ámde ügyeljétek, mert ez nem megyen ám olyan ripsz-ropsz... Fortély a vagon... Alomszellő fuvall akkor majd e tájra s arcotokra borul Mesetündér fátyla s láttok bánatképet, bilincsbevert mépet... Mi neve e mépnek s hol vagy on házája, míg a Felhőkirály hegyet s völgyet járja, Mesetündér tudja s halkán, sűgva-sűgja...

Gergő: Alomszellő fuvall e tájra?

Látó: Jól megértésétek! A Mesetündér nem jár egyedül. Előtte repül gonosz testvére, az Álomtündér, utána suhan a másik ártó szellem, a Feledés tündére. Kire az ránéz, elfeledi az álmot, elfeledi, mit látott s elfeledi, mit sugott fülébe a Mesetündér... Mindent, mi véletörtént, elfeled... Gonosz varázslat ez rajtunk s mindenkin...

Gergő: (Látszik rajta, hogy valamin töri a fejét.) Édes egy furfangos eszem, csak most ne hagyj cserben!

Látó: Ahajt ni! Szélvészvitéz felhőlovasai nyargalnak már az ég boltozatára! (Távoli szélzúgás.) Tarajos felhőkocsin jó a Felhőkirály! Megyen a tündérvárba! Zivatar készül! Béhuzódom a kalyibámba! Ha ide ér a felhőkocsi, kiáltások hangos szóval a Felhőkirály nevét! (Elballag jobbra.)

(Szélzúgás erősödik. Dobpergésszerű zaj.)

Jószivű Királyfi: (Gergőhöz.) Fejünk felett a felleg! Kiáltás!

Gergő: (Felfelé nézve kiált.) Felhőkirály szállj le égnek magasáról! Szelek szárnyán szálló felhőparipádról! Kérésünkkel szánj meg! Felhőkirály állj meg!

(Színen hirtelen fehér magnézium fény villan át.)

Negyedik jelenet.

Felhőkirály: (Ezüstös vértetben, felhőszerű fehér palásttal a vállán, fején ezüst abroncskorona, kezében ezüstszerű, cikk-cakkos nyilvégződésű dárda. Besiet balról és megáll a középén. Kiáltva.) Hivtatok? Itt vagyok! Mit kívántok? Csak gyorsan, mert sietős az utam! Én ritkán pihenhetek!

(A zaj megszűnik.)

Jószivű Királyfi: Felhőkirály, szépen kérlek, hozd le a Mesetündért!

Felhőkirály: (Szemügyre veszi Jószivű Királyfit és Gergőt.) Hohó! Fáradt vándorok! Ismerlek benneteket! Láttam, mikor forró pusztákban vándoroltatok, s számtalanszor suhantam el fejetek fölött nyugaton, amikor bérceken bandukolt lábatok... Hát végre, végre megjöttetek, célhoz értetek! Szívesen lehozom a Mesetündért, ha kívánjátok, de nem sokra mentek véle, mert a fátylát, miit éjelenke terít a fejedelmi Hajnalcsillag arcára, meg nem szerezhetitek! Az Álomtündér elaltat benneteket s ha a Mesetündér elsuhant, jó a Feledés!

Gergő: Felséges Felhőkirály, instállak, tedd meg ez egyszer s hagyd várunkba őket! Ne engedd kocsidra ez ártó két banyát!

Felhőkirály: Felhőkocsimon soha sem ültek ők! Szárnyuk nagyon s suhannak! Én csupán a Mesetündért viszem...

Jószivű királyfi: (Elkeseredve.) Ó! szörnyű ez a varázslat! Mondd Felhőkirály! Te, ki vágató felhőkocsidon számtalanszor szállottál már el ez ország felett, s jól ismerheted, megkérdem, nem tudnád e igazi nevét? Ha megismerhetnénk, úgy a Fejedelem haddal jönne ide és szabaddá tennénk, hogy Hajnalcsillagnak ne fájjon a szive...

Felhőkirály: (Tűnődve.) E föld igazi nevét? Nem tudom! E földet s népét jól ismerem s szánom sorsukat, de való nevöket nem ismerem! Csak a Mesetündér tudja, de ő is csak súgván-súgja a fátyla mö-

gött álmodók fülébe. De várjatok! Elmondom, mit látok én e földön s e föld felett, midőn éjjeleken keresztül vágatok rajta... (Szélzugás.) Ott, ahol éjteleken éjjeleken sirása hangzik egy népnek, végig rojognak a ködlovasok csillagos útján az égnek! Bilincs ha csörren a völgyek felett, megzendülnek a bércek! Nagy hegyek ormára bús hada jó örök bujdosó vezérnek! Korbács ha csattan s az éjbe lecsap, dübörög síkjának hantja. Előrohannak a Ködkatonák s Regősnek pendül a lantja! Rab marad soká e bércek hona s véröket patakba ontják, (Kiáltva.) mert alszik az élő, míg harcol a holt!

Gergő: (Ki eddig eltűnődve hallgatta a Felhőkirályt, most szinte ujjongva, dacosan felkiált.) És mégis szabad lesz ez az ország! (Elrohan balra.)

Felhőkirály: Lehozzam-e hát a Mesetündért?

Jószivű Királyfi: Hozd! Hátha megtörik valamiképen a varázs ereje! Hátha legyőzöm az Álomtündért és a Feledés tündérét! Hozd le kérlek!

Felhőkirály: Ég áldjon! Én sietek! (Megemeli dárdáját. Sívöltő zaj, dobpergés. Balra elsiet.)

Jószivű Királyfi: (A mohos padhoz lépdél és fáradtnak látszó mozdulattal leül.)

Ötödik jelenet.

Gergő: (Bejön. Egy szénával kitömött bábut hoz magával, melyre ráhuzta szűrét, ráletette kalapját. A bábut a pad mellé cipeli és úgy helyezi el, mintha az aludna.)

Jószivű Királyfi: Hol jártál szógám s mit mivelsz?

Gergő: Giz-gaszt, száraz kórét s lapulevelet szedtem vót itt a harasztosban s kitömém véle cifra szűrömet! (Bábuhoz.) No Gergőcske, csicsijja-bubája! Aludjál szépen s ha jó a tündér, el ne áruld jó gazdát!

Jószivű Királyfi: Mire való e gyermeki játék? Mit akarsz e bábbal?

Gergő: Láttál é már csigabigát rejtezni a zöld füvek között, Királyurfi? Megmondhatod é egy szempillantásra, benn vagyon é a házában a csigácska, avagy kievé belőle az erdei madár s csak üres héjja az, mely csalja szemedet? Az álom nem jó az ember szemére fényözönnel. A sötét homályt kedveli az, hol az élő bábnak látszik s néha az árnyékot élőnek véled! Ül veszteg a padon Királyurfi!

Jószivű Királyfi: És te?

Gergő: Béhuzódom emide a kalyibába! Ha időm elérkezett, tüstént jövök! (El jobbra.)

Jószivű Királyfi: (Tűnődve néz utána.) E furfangos fickónak ugyan mi szándéka vagyon? Hosszu utamon tanultam ösmerni furfangos esztét... de szíve hű s derék! (Pad balsarkában félkőnyökére dől.) Fáradt vagyok! Ó Hajnalcillag, ne légy szomorú, mert fáj nekem a te szomorúságod! (Kőnyökére dőlve e'szunnyad.)

Hatodik jelenet.

Alomtündér: (Sötétkék ruhában, lengő, kék fátyollal jobbháttér-bejáraton besurran. Jószivű Királyfihoz oson.) Ah! Hát te vagy az? Ezért hát a nagy vigalom s öröm odafenn a várban? Nem könnyű szendert, mély álmot bocsájtok rád, melyből nehéz lesz az ébredés! Aludj, hogy hugom népe ne lehessen szabad sohasem! Értetted é? Soha! (A fekvő bábra alig hogy letekint.) Ez itt a szolga! No, aludj te is! (Elsuhan balra.)

Hetedik jelenet.

Mesetündér: (Jobbról be' lép. Fehér selyem ruhája ragyogó, csillogó ékköves. Pártája aranyos. Hófehér selyempalástot visel s széles, de nem tulságosan hosszú fátyol leng a karján, melybe vékony arany-szálak vannak himezve. Nagyon szép és arca szomorú. Jószivű Királyfihoz lép.) Királyfi ébredj! Beszédem van veled! Ó, hát te, ki hosszú vándorutadon mindig ébredni bírtál, ha ütött az óra, most a kérve-kérő szóra aluszol-e tovább? Ha én nem beszélhetek veled, majd beszél helyettem e fátyol! (Fátyolának szárnyát rálebbenti Királyfi arcára és ott tartja a következő kép alatt.)

ELŐKÉP.

(Hátsó színfal a magasba emelkedik. Mögötte hatalmas, galamb-búgos székelő kapu, haragoszöld fenyőfák között. A kapu mögött, borókabokros domboldalon apró fából faragott házikók. Távolban havasok. Kapu előtt három szépen faragott erdélyi kópjafa. Nagyméretűek. Mindegyikhez hozzá van kötözve egy-egy leány. Középső a *Pásztorleány* ebből a felvonásból, csiki népviseletben. A jobboldali torockói, a baloldali nyárádvidéki népviselet szerint öltözve. A kapu oszlopaihoz is leányok vannak kötözve. Az oszlopok előtt pásztorok bilincsbe vert kezekkel, szomorúan üldögélnek, vagy lehajtott fejjel állnak.)

Mesetündér: (Mutat az előképre.) Ime az én népem!

Pásztorleány: (Szaval.) Büszke lombu tölgyek között szabad szellő muzsikál! Nincsen lánc a sasmadáron, ha a szírtől tova száll! Kristály patak vigan csobog, suhantanak a habok... Egyedül csak mi nem leszünk soha, soha szabadok? Soha, soha szabadok?

(Ennél az utolsó sornál a férfiak megrázzák a bilincseket.)

Pásztorleány:

Őseinknek szent csillaga tiszta fényben fenn ragyog!

Igazságunk napfényében szikráznak a havasok!

Csaba útján reménységről ragyognak a csillagok!

Egyedül csak mi nem leszünk soha, soha szabadok?

Soha, soha szabadok?

Mind: (Egyszerre kiáltva.) Hej, mikor vágtatsz már végig e hegyeken, győztes hadak élén, dicső Fejedelem?

Mesetündér: (Ellebbenti a fátylat Jószivű Királyfi arcáról.)

(Hátsó függönyszínfal legördül.)

Mesetündér: (Sóhajtván.) Láttad é e szörnyű álmot Királyfi? És nem ébredsz? E varázs legyőzéséhez kevés az erőd? Így hát, hogy mit tégy, én hangos szóval meg nem mondhatom s a titkot csak súg-

hatom... halkan súghatom... (Jószivü Királyfi fölé hajol és fülébe sutog, majd szomorú arccal nézi még pár pillanatig, azután ellép tőle és jobbra indul.)

Kilencedik jelenet.)

Gergő: (Besiet és utját állja Mesetündérnek. Széttárja a karjait.) Hopp! Állj meg egy szóra Tündérke!

Mesetündér: (Halk kis sikolyt fojt el. Nem rémült és nem menekül. Inkább örül.) Élő ember! A varázs pecsétje talán megtörik?

Gergő: (Ámulva nézi Mesetündért és féltérdre ereszkedik előtte.) Ruhád ragyogó selymes köd, szemed csillogó fény, hajad bársonyos éjtszaka, arcod rózsalevél! Hangod havasi pásztorsip, ajkad zengőn zenél, lengő ködselyem fátyolod a biztató remény! Ki vagy? Ki vagy? Ó mondd el ezt nekem! Ó mondd el!

Mesetündér: Hogy én ki vagyok? Várj! Most elmondom neked! Én vagyok a... suhanó meseköd, rejtő erdők mélyén, csillogó fényvilág gyermekek szemén, csobogó csermelykék csajcsogó zenéje pázsitos völgyek ölében. Pásztortűz csillag a sötét éjtszakában, vén hegyek ormán a hajnal bibora... magasba vágató felhőparipákon bús regék ködfátyola!

Gergő: Hangod havasi pásztorsip! Ajkad mesét mesél! Hajad bársonyos éjtszaka! Arcod rózsalevél! Ruhád ragyogó selymeköd, szemed bánatos fény! Mért vagy szomorú, Tündérleány? Kérdve ezt kérdelem! Miért? Miért? Ó mondd el ezt nekem? Ó mondd el!

Mesetündér: Vad vihar száguldott Mesék országára! Azóta szomorú, fájó éneke! Nincs nyugtom sehol, mert idegen a forrás, bérce, patakok, erdők nekem! Békémet nem lelem magos Tündérvárban... bálványok népemnek mind a két keze! Bánatkörny fátyolom leng, lobog az éjben, ha felzúg bús éneke! (Nézi az előtte térdelő Gergőt.) Gergő! Erdőntalált Gergő! Hát nem ösmersz meg? Mint parányi fiúcskát, én vezettelek oda, hol legtöbbször volt a málna, legédesebb a szamóca s legüditőbb a forráska vize... én hívtam a fejedre a fejed fölé, hogy tanítson meg tilinkózni s mikor a lankás lejtőkön ülve a biborzó napszállatot lested, én sutogtam füledbe a sok-sok mesét az apró törpecskék kalapácsáról... manócskák táncáról, tündérek váráról s gonosz boszorkákáról... én daloltam dalt a csillagok között szálló Ködvitézek kürtjéről s én küldtelek el Gergő kódorogni, világot járni, hogy tilinkód szavával virrasztva sírjad a hajnalt!

Gergő: (Rajongó nézéssel.) Igen... igen... tudom... Emlékezem. Ragyogó Mesetündér, te vagy az én szerelmesem... mert én a Mese szerelmese vagyok, bolondos, bús legény s fuvom dalomat, járom táncomat a bánat éjjelén... (Felemelkedik.) Ó, add nekem a fátyladat!

Mesetündér: A fátyladat kéred? Hát jó... adom — bár kedves ez nekem —, ám csak úgy, ha érette cserébe kapom szépen szóló, furulyád!

Gergő: (Csizmája mellől előhuzza a furulyát. Nézi egy pár pillanatig, majd megcsókolja és féltérdre ereszkedve átnyújtja.) Fogjad! Ehol vagyon! (Fekél.)

Mesetündér: (Átvesszi.) Köszönöm Gergő! Felviszem váramba s

ott őrizem! Eljősz-e érte?

Gergő: (Esküre emelt kézzel.) Bizony mondom, hogy eljövök... de karddal! Élesre fent karddal, vitéz hadakkal!

Mesetiündér: (Átnyújtja a fátylat.) Ime itt a fátylam! Cserébe! Többé nem boritom Hajnalsillag arcára! Ha megébred gazdád, add át neki s vigyétek!

Gergő: (Vizsgálja a fátylat.) Halod-e szépséges Tündér, ez nem rendes dolog! Hol vagyon ebbe belészőve országod igazi neve?

Mesetiündér: Nézd benn az aranyszálakat! Tündérek írása az!

Gergő: De én nem tudok ám hozzá, s vélem e földön senki emberfia...

Mesetiündér: Gergő! Erdőntalált Gergő! Szereted-e népem, a te népedet?

Gergő: Miként tégedet!

Mesetiündér: Ugy hát nem kérek mást, csak hét csepp véredet! Hét csepp piros véred, ha hull a fátyolomra érettem s népemért, a varázs megtörött!

Gergő: (Határozott mozdulatokkal türi fel balkarján az inge ujját s előhuzza csilagos bieskáját.) Tartsd hát a fátylat!

Mesetiündér: Várj! Nem úgy, ahogy te gondolod! Rovást rovok karodra... ki látó, fejtse meg! Be'érovom most népemnek nevét! (A fuvolyával vonásokat huz Gergely karjára.) S ahol rovom... így... így... jár nyomdokán a kés!

Gergő: (Késével vágásokat tesz karjára, úgy ahogy Mesetiündér mutatja.)

Mesetiündér: A hét rovásból kiserkedett hét csepp véredet, mit ontál népedért, felfogja majd e fátyol selyme... (A fátylat rágöngyölíti Gergő karjára.)

(Mennydörgésszerű zaj, vörös villogó fény, dühös ordítózás, füttyögés.)

Gergő: (Legombolja inge ujját.) Miféle ordítózás ez?

(Zaj megszűnik.)

Mesetiündér: Az ártó szellemek, kik megszállva tartják népem, csapták te pokoli zsvajt! A varázs megtörött! Karodról e rovást le nem veszi semmi...

Gergő: ...s ha meghalok, olvassa az, ki él!

Mesetiündér: (Örömben felkiált.) A varázs megtörött! Szabad lesz népem! (Gergőhöz.) Ebreszd gyorsan a Királyfit s siessetek át árkon-bokron s hegyen, hogy fátyolom mentől előbb Hajnalsillagnál legyen! Ott tilka o'dódik s lészen, ki oldja! (Szélzúgás.) Vihar zenéje zendül! Jó a Felhőkirály! Szállunk vissza a várba! Nem visz többé már szerte a nagy világba! Erdőntalált Gergő, ott őrizem majd szépen szülő jávorfafurulyádat... Eljősz-e érte?

Gergő: Akár élve, akár halva, de elhidd, eljövök!

Mesetiündér: (Bucsut int s indul balra.) Ha ti jösztek, úgy megvirrad nekünk, ha nem, marad tovább is sötétlő éjjelünk! Gergő! Vár-lak! (El balra.)

Tizedik jelenet.

Feledés tündére: (Narancssárga selyemruhában, sárga fátyollal besurran és Jósziwü Királyfihoz megy.) Feledj! Feledj! Mindent elfeledj! Feledd el erős feledéssel a suttogás szavát, mit álmodban véltél s feledd el azt a nevet! Ajkad ne tudja mondani!

Gergő: (Betoppan.) Ki vagy rút banya s mit keressz?

Feledés tündére: (Gergőre tekint. Sziszegő dühhel.) Megcsaltátok testvéreimet, az Álomtündért! E bábura lehelt álmot a dőre! De engem ki nem játszol Mesetündér szerelmese, Erdőntalált Gergő! (Sivítva.) Feledj hát te is! Mindent elfeledj! (Jobbra elsuhan.)

Gergő: (Dühösen rohan Feledés tündére felé, de amikor a tündér sikolt, megtántorodik, mint akit súlyos tárggyal főbeütöttek és meredten áll pár percig és tünődik.)

Jósziwü Királyfi: (Megébred. Talpra szökken. Meglepetten néz körül. Gergőhöz.) Hol vagyunk szolgám? Mi van véled?

Gergő: (Mint aki álmából ébred.) Elaluvék jó uram s valamit álmodtam vót, de hogy mit? Nem tudom biz én?

Jósziwü Királyfi: (Tünődve járkál fel s alá a színen.) Várj! Gondolkodom! A tündérek fátyoláért jöttünk e helyre... de honnan? Honnan?

Gergő: (Töri a fejét.) Én mintha úgy emlékeznék, hogy a felséges Fejedelem várából egyenest ide jöttünk...

Jósziwü Királyfi: (Néz háttér irányába.) Amott ködlik felénk a vár! Ahelyett, hogy megkísérelnék a feljutást, mi itt szunnyadozunk? Előre szolgám!

Gergő: Gyerünk jó uram! (Indulnának balra.)

Tizenegyedik jelenet.

Látó: (Balról bejön.) Megálljatok!

Jósziwü Királyfi: Mit kívánsz öreg?

Látó: Uram! A várba hiába mennél! Szél suhog ott csupán, kuvik huhog s a szárti sas tanyáz... A Tündér fátyla már nálatok vagy...

Gergő: (Körülnézi magát.) Hol a mándrucba? Mi erről nem tudunk!

Látó: Törött pecsétü immár a varázs! Állítom s bizonygatom!

Jósziwü Királyfi: Öreg! Téged már láttalak s a hangod ismerős...

Látó: Igen uram! Láttál! Én vagyok... (Felegyenesedik.) ...a Látó s társam, a...

Tizenkettedik jelenet.

Igric: (Belép balról.) ...regős! (Gergőre mutat.) E fiuval együtt mi hároman valánk! Emlékezel?

Jósziwü Királyfi: (Homlokát simogatva.) Emlékezem!

Látó: (Gergőhöz. Kitömött szűrere mutatva.) Fiu! Mondsza csak! Mit keres szűröd kitömve itt a gyepen?

Gergő: (Bámészan néz szűrere. Vizsgálja. Cibálja ki belőle a szénát.) A nemjóját! Csakugyan az én szűröm! (A fejéhez kapva.) Most őtlík eszembe... Tyü! Megkötyagosodtam é? Hászénhát én tömém ezt ki erdei füvel, meg lapulevéllal s az volt a szándékom... az volt a

szándékom... (Tünődik, gondolkozik.) Forogj eszem kereké! Forogd ki már no! (Homlokára üt.) Nem tudom no...

Látó: No, majd ha célhoz értünk, a rejtély oldva lesz! (Jószívű Királyfihoz.) Uram! Hogy higyj, mi elmegyünk veled! A fejedelmi vár ide közel vagyon s oda is érünk a szellős hajnalon. A fátyol már nálatok vagyon! Én mondom néked, győztél! Szíved nemes és hű, karod erős!

Gergő: (Rángatja fel a szűrét.) De szűröm nem hagyom!

Látó: Mutasd az utat s vezess Simon regös!

(Függöny.)

HARMADIK FELVONÁS.

Első jelenet.

Harsonás: (Várvitézek korszerű öltözetében. Szájához emeli a kürtöt. Kürtjelzés. Kiált.) Hajnal vagyon! Hajnal vagyon! Hajnal vagyon, piros hajnal! Kél már a nap piros arccal! (Ujra kürtjelzés.)

Fejedelemasszony: (Arca szomorú.) Talán ne kiáltaná többet az ör a hajnalt! Édesen szendereg! Fel talál rettenni!

Fejedelem: (Int Udvarnagynak.) Szólj neki!

Udvarnagy: (Fejhajtással el jobbra.)

Hajnalcsillag: (Megébred.) Hajnal vagyon! (Nézi az ablakon keresztül tündöklő csillagot.) Nézzétek! Ott ragyog az én csillagom! A Hajnalcsillag! Milyen fényes! Nem halványul... pedig a hegy mögött közeledik már a nap!

Fejedelemasszony: (Becézve.) Kicsinyke leányom, fehér gyöngyvirágom, édesen szunnyadál s sóhaj nem hagyta el ajkadat! Talán nem álmodtál az éjjel szomorú álmot?

Hajnalcsillag: (Kevés élénkséggel.) Jól veled édesanyám! A Tündér az éjjel nem borítá arcomra fátyolát...

Fejedelem: S a szíved?

Hajnalcsillag: Az fáj még mindig... nagyon!

Második jelenet.

Udvarnagy: (Jön. Meghajol s jelent.) Felséges Fejedelem! Jószívű Királyfi öfensége s a három széptudományu Vándor áll ajtód előtt s kér bebocsáttatást!

Fejedelem: Jöjjenek!

Udvarnagy: (Széttárja a függönyt.)

Jószívű Királyfi. Látó. Igric. Gergő: (Jelzett sorrendben jönnek be.)

Jószívű Királyfi: Köszöntlek szépséges Hajnalcsillag!

Hajnalcsillag: Elhoztad é a fátylat?

Jószívű Királyfi: Parancsod, mit bíztál reám, én nem teljesíthetém...

Hajnalcsillag: (Bágyadt kézmozdulattal mutat az ablakra.) Ősméred é azt a csillagot? Látod, miként halványul a fénye? Ó, már csak haldokolni jár fel az égre! (Gergőre tekint.) Te legény! Mondd, megvagyon-e még szépen szóló jávorfafurulyád? Te furulyáztad el azt a

dalt, amittől úgy megfájdult a szívem! Kérlek, játszd el azt a dalt nekem!

Gergő: Jószívvel fenséges kisasszonyom! (Keresgéli a furulyáját. Nyulkál lajbija zsebébe, szüre ujjába, csizmája szárába. Bosszus türelmetlenséggel.) No! Hová bujtál hát furulyácskám? Jelentsd már magadat!

Látó: (Nagyon figyelí Gergőt.) Gergő! Hol vagyon a szépen szóló jávorfafurulyácskád?

Gergő: (Tünődik.) Elveszejtettem volna? Á, ezt nem tevém! Mintha én a furulyámat odaadtam vón valakinek? Biz odaadtam én, de kinek s hol, mikor?

Látó: (Igrichez.) Simon hegedős! Elő a kobzodat s pengesd rajta a dalt!

Igric: (Kobzát pengeti s szaval.) Suhanó meseköd rejtő erdők mélyén, csillogó fényvilág gyermekek szemén, csobogó csermelykék csacsogó zenéje pázsitos völgyek ölén...

Gergő: (Erősen gondolkodik.) Hej, a nemjóját, ki suttogott így a fülembe? Olyan ismerős ez nekem...

Igric: (Tovább szaval.) Pásztortűz csillaga, sötét éjtszakában, vén hegyek ormán a hajnal bíbora. Magasba vágató felhőparipákon...

Gergő: (Eszimél s örömmel kurjant egyet.) ...bús regék ködfátyola... A fátyol! Ragyogó Mesetündér... igen... már emlékszem... e szavakat te suttogtad nekem s a furulyát néked adám cserébe...

Látó: (Rákiált Gergőre.) Cserébe e? Mit kaptál érettek Erdőntálalt Gergő? Felelj!

Gergő: (Tünődik, közben félrecsuszik szüre s láthatóvá válik bal ingeujja, melyen szép sorjában hét csepp vér ütött át.) Mit kaptam cserébe? Ó, ha én azt tudnám...

Látó: (Nézi Gergő karját.) Gergő! Véres az ümögöd ujj!

Gergő: (Nagy megdöbbenéssel nézi inge ujját.) Véres? az ám!

Látó: Mitől véres? Felelj! Mi serkeszté hét csepp véreDET?

Gergő: (Révülten, mintegy magának.) Hét csepp véreDET? (Eszénkedve.) Ha nem sajnálok hét csepp véreDET... megmentheted véle népem s népedet... A hét róvásból kiserkedett hét csepp véreDET fel-fogja majd... (Szinte rémülten kiált.) ...a fátyol selyme... (Izgatott mozdulatokkal kigombolja inge ujját s feltűri. Alatta van a fátyol s rajta szép sorjában hét csepp piros vér.) A fátyol! Ime itt van a karomon! A Mesetündér csavarta rája!

Mind: (Eddig feszülten figyeltek, most örömkkiáltás hagyja el ajkukat.) A fátyol!

Gergő: (Lecsavarja a fátylat s Jószívü Királyfihoz viszi.) Hü szolgád Királyurfi átadja im a fátylat!

Jószívü Királyfi: (Örömmel veszi át a fátylat s viszi Hajnalcsillaghoz.) Szépséges Hajnalcsillag, ime a tündérek fátyla! (Féltérde ereszkedve átnyújtja.)

Hajnalcsillag: (Mosolyog. Felemelkedik a karosszékből. Hirtelen meggyógyul.) Ó... köszönöm... köszönöm! Már nem fáj a szívem! (Vizsgálja a fátylat.) E fátylon mit jelentsen e hét csepp piros rubin?

Gergő: A vérem az! Így kívánta a Mesetündér. (Mutatja a karját.) Ime nézd szép kisasszonyom, e hét róvásból az kiserkede!

Látó: (Kiáltva.) Megállj! Mi vágások azok karodon?

Gergő: (Tünődik.) Biz én nem emlékezem! Erdőn gally szaggatás s tüske vágta rajta!

Látó: (Merően figyeli Gergő karját.) Végképen megvagyom törve immár a varázs! Ime... itt a nyitja! (Szüre alól elővesz egy cifrán faragott róvásfát s annak sima és feketére festett róvásfelületét előkészítve, előhuz egy láncon lógó pásztorkést.) Karodra e jeleket a Tündér rótt-e?

Gergő: Hohó! Most gyövek észhez! Nem a! Ő furulyámmal rótt, mutatá s késem nyomában járva rovogatta belé...

Látó: (Róvásokat ró a róvásfára.) E titkos hét jelet most im róvásfámra róvom! E hét róvás hét törzsöknek jele s e róvásfán most bevetve áll im előttem a népnek szent neve, mit kimondani most még nem lehet, de olvashatja róvásfám fáján az, ki él!

Hajnalcsillag: Jó öreg! Mondd, mindez miért?

Látó: Feledéd-e szépséges Hajnalcsillag, miért lengett a Mesetündér fátyla? Hiszen népe rab s szive ezért gyászolt... Ezért teríté éjjelente szépséges arcodra a fátyolt... (Beszéde közben rovogat.) Népe nek való neve még most is rejtve és rejtve is marad, míg nem léssen az a nép igazán szabad! A nevet hangosan senki sem ejtheti de titkát fölfedé e fátyol! s e róvás...

Gergő: (Fejedelemhez.) Felséges Fejedelem! A ragyogó Mesetündér várva-várja, mikor megyek a furulyáért, mit a fátyolért adtam néki cserébe! Szépen szóló jávorfurulyámat én nem hagyom, én érette megyek s ha éltemmel is, de visszaváltom!

Látó: (Befejezte a rovatatást. Fejedelem előtt féltérdre ereszkedik és tartja a róvásfát, hogy Fejedelem olvashassa.) Felséges uram, a róvást ismered, olvasd hát, olvasd e nevet! Ha olvasád titkát s kardodra üt jobbod, leányod arcára nem leng tovább a fátyol...

Hajnalcsillag! (Fejedelemhez.) Felséges atyám, ne feledd, a tündér népe még mindig gyászol!

Fejedelem: (Merően s nagy figyelemmel olvassa a róvást.) Igen! E nevet most már ösmerem s hol vagy ez ország, tudom! (Felmelkedik s kardját kirántja!) Elő! Elő vitézek! Üljenek lóra hadaim!

Udvarnagy: Hivom lovagjaid! (Elsiet jobbra.)

Jószivű Királyfi: Uram! Engedd, hogy menjek hadaiddal!

Fejedelem: Királyfi! Te jössz velem! Ha győztünk, tiéd fele királyságom...

Hajnalcsillag: ...s véle az én kezem!

Fejedelem: Ugy legyen!

Gergő: (Kiáltva.) Harcol az élő és nyugszik a holt!

Látó: (A róvásfára rovatott hét betűt közönség felé olvashatóan mutatja:

»SZÉKELY«

(Kiáltva.) ...és végre szabad lesz ez az ország!

VÉGE.

Szülői értekezlet

Életfeladataink

Sokan gondolkoztak már azon, mi célja van az életünknek, miért élünk? E két fontos, talán legfontosabb emberi kérdéshez hozzá tehetjük a szülők kérdését, mire neveljük gyermekeiket?

Egy bizonyos: a földön élünk és a földből élünk. Növény-állatvilágból van az ételünk; viz az italunk; növényi és állati termékekből állítjuk össze ruházatunkat. Föld és kő a házuk, amely otthont, a ruha meleget, az étel testi fejlődést ad nekünk. Éhség és szomjúság feltétlen kielégülést sürget, mert erőpótlás nélkül nem élhetünk. A világ mindenféle javainak megszerzése földi életünk boldogabbá tételének érdekében történik.

Kérdés azonban, hogy csak az anyagi javakat kell-e megszerez-nünk? Csak testből áll az ember? Az emberi élet nemcsak természeti folyamat, mint a növény vagy állat élete, hanem több ennél: megoldandó feladat. Az emberi élet tehát cselekvés, célok és eredmények sorozata.

Az ember gondolkozik, célokat tűz maga elé s ez különbözteti meg igazán az állattól. És mi más az ember élete, mint célok kitűzése és e célok megközelítése.

Minden gondolkozó embert gyötör a nagy kérdés, a kérdések kérdése: mi a végső cél? Ebbe akarja belekapcsolni a többi, a közelebbieket. Szeretné, ha élete nem szünnék meg a földi élettel, a halál nem jelentene számára megsemmisülést, hanem csak átalakulást, megtisztulást és fölemelkedést.

Bizonyos, hogy a földi élettel nem fejeződik be életünk! Vagy nem így van-e ez a természetben is? Hiszen ott nem vész el semmi, az energia — erő — örökké megmarad, legfeljebb átalakul, de tovább él! Éppen így a gondolat is, melyet termelünk, külön válik személyünkől és tovább él. Egyik nemzedék tovább adja a másiknak, így önálló életet él az is.

Természetes, hogy e távoli cél mellett közelebbi céljainknak is kell lennie. Hogy mik lesznek e közelebbi célok, az mindig attól függ, mit tekint valaki a végsőelérendő célnak. Vagyis hisz-e abban, hogy van földöntúli élet is, vagy nem. Ha hisz, ezt tekinti végső célnak s ehhez szabja e földi céljait. Ha nem hisz a másvilágban, akkor úgy fogja berendezni itteni életét, hogy itt érjen el mindent a földön, amit csak jónak, helyesnek és értékesnek itél. Aki azonban hisz a tulvilági életben és abban, hogy a halállal nem szűnik meg az emberi élet, annak ez a földi élet csak átmenet, az igazi élet előkészülete s természetesen ehhez szabja földi életének céljait is.

Azonban egyoldalúság volna csak a tulvilági célt tartani szem előtt. Tény az, hogy keresztül kell mennünk ezen a földi életen is, s előbb ezt kell végigélnünk, hogy meghalhassunk s elnyerhessük a tulvilági élet jutalmait. De éppen így egyoldalúság volna az életet úgy rendezni be, mintha ennek kiélése és kiélvezése volna végső célja,

vagy az egyedüli cél. Az ember nem állhat meg a maga önző céljainál s lelkét nem elégítheti ki a földi örömek leggazdagabb szüretje sem. Minden ember lelke mélyén ott van a vágy az igazi tiszta és nemes örömek után, melyeket csak az önzetlen jószág és emelkedettség légkörében érezhet az ember.

Az embernek tehát a földi élet feladatait éppen úgy szem előtt kell tartania, mint a túlvilágiakat, melyeket némelyek hiábavalónak tekintenek, holott éppen ezek foglalják magukban azt, ami igazán emberré teszi az embert, ami fölemeli az állat fölé s igazi értelmet ad életének.

Az ember életfeladatait három csoportba oszthatjuk. Az ember elsősorban élni akar, megélni, magát valamiképp fenntartani. Ezek a feladatok a *vegetatív életfeladatok*, amelyek szükségesek és hasznosak reánk nézve. (Évés, ivás, alvás.)

De az ember nemcsak élni akar ám, hanem *jól* is akar élni, vagyis élvezni akarja az élet örömeit. Ám az érzéki élvezetekkel nem merül ki az ember élvezeteinek sorozata. Az ember szellemi élete nyomon kíséri az érzéki életet. Ezért van az, hogy az ember a testi vagy érzéki élvezeteken kívül *szellemi élvezeteket* is keres, amit általában *boldogságnak* mondanak.

Végül ha mindezekhez még az is hozzájárul, hogy önmagában senki sem lehet boldog a földön, hanem csakis úgy, ha környezete is boldog, vagyis ha *másokat is boldogítunk*, ezzel elértünk a harmadik célhoz: az *ideális életfeladatokhoz*. Ezek a jó, szép és az igaz megtestesítői: az erkölcs, a művészet és a tudomány. Ezek adják meg az ember magasabbrendűségét s az emberi nem tökéletesedését. Ezzel emelkedik az ember magasán az állatok fölé. Mivel ez eszményeket nem tudjuk tökéletesen megvalósítani e földön, azért kell hinnünk azt, hogy egy földöntúli, szebb világban vannak megvalósulva, sőt onnan sugároznak le ide, a mi földi életünkbe.

Lehet-e szebb, nemesebb és megnyugtatóbb felfogása az emberi életnek, mint az, amit ebben az elgondolásban a vallás nyújt? Minden ember, kinek van lelki élete, arra törekszik, hogy a valóságot olyannak ismerje meg, amilyen az szükségszerűleg és törvényszerűen. Ez az *igaz* megismerésére való törekvés. De minden ember törekszik fölemelkedni az érzéki élvezetekből a művészi *szép* magasabb légkörébe s minden ember meg akarja valósítani cselekvéseiben a *jónak*, az erkölcsnek követelményeit.

Ezek azok az életfeladatok, amelyeket mindnyájunknak magunk elé kell állítanunk.

Az ember a maga életfeladatait csakis maga oldhatja meg, az bizonyos. Egyik szülő, egyik tanító sem végezheti el ezt a gyermek helyett, bármennyire igyekszik is a gyermek jövőjét anyagi javakkal és jó neveléssel biztosítani. A nevelésnek — és itt elsősorban a szülői nevelésre gondolunk — az a feladata, hogy a felnövekvő gyermeket és ifjút ebben a munkájában, az életfeladatok megoldásában segítse, adja meg neki mindazt, amivel majd annak idején a maga életfeladatait sikerrel megoldhatja.

A Magyar-medence földrajza

(Tájegységekben)

című mű, amely egyedülálló a szakirodalomban, mivel nemcsak az egész Magyarország részletes és tájegységenként való ismertetését adja, hanem mert az egyes tájegységek leírásánál sorraveszi azok domborzati-, időjárási- (éghajlati), vízrajzi-, növény-, állat- és ásványvilágának, gazdasági életének (őstermelés, ipar, kereskedelem, forgalom, közlekedés), települési- (építkezési, néprajzi) viszonyait, lakosságát és közgazdasági jellegzetességeit is felöleli. Hasznos példákat ad az ismeretek alkalmazására s az egész feldolgozást a legujabb földrajz-tanítási módszeres eljárásában — térképvázlatok, rajzok, a legegyszerűbb grafikus ábrázolások, a tanulók öntevékenységének felhasználása, homokasztal stb. — mutatjuk be.

Ez a mű több mint vezérkönyv, mert nem köti meg a tanító kezét, hanem a példák és felhasználható alkalmazások egész sorát mutatja be, amelyből mindenki azt választhatja, amit egyéniségének, a tanulók értelmi fokának és a környezetnek legmegfelelőbbnek talál.

Ára előfizetőinknek 3.— pengő (portó 20 fillér), bolti ára 6.— pengő.

Minden előfizetőnk

az alant felsorolt könyveket mélyen leszállított árban kapja:

BESZÉD- ÉS ÉRTELEMGYAKORLATI MINTATANÍTÁSOK tekintettel az értelmi és akarati nevelésre (60 mintatanítás) 300 oldal	P 1.50
EGÉSZSÉGTANI MINTATANÍTÁSOK (50 mintatanítás)	P 1.10
MAGYAR MEDENCE	P 1.—
NÉPMŰVELŐDÉSI ELŐADÁSSOROZAT I., II., III. (170 előadásra.) 536 oldal. A három kötet csak	P 3.20
ELŐSZÖR IGAZSÁG, AZUTÁN BÉKE, 340 oldal	P 1.50
MAGYARSÁG TÖRTÉNETE I. rész: Ósidőktől a mohácsi vészig	P 4.—
MAGYARSÁG TÖRTÉNETE II. rész: Mohácsi véstől napjainkig. (A két kötet 800 oldal, térképekkel és grafikonokkal)	P 4.—

Elemi Iskolai Értesítő könyvecske

100 darabonként 12.— pengő.

100 darabon aluli rendelésnél a portót felszámítjuk.